

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Markéta Macháčková

Aktuální otázky pěstounské péče na dobu přechodnou

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Aktuální otázky pěstounské péče na dobu přechodnou vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 29. 3. 2018

.....
Markéta Macháčková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Ondřeji Šmídovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a pomoc při zpracování této práce. Dále bych ráda poděkovala mé rodině za veškerou podporu, kterou mi poskytovala po celou dobu studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
1 Úvod	7
2 Historický vývoj pěstounské péče	9
2.1 Období od antiky po vznik samostatného Československa	9
2.2 Období první republiky	10
2.3 Reorganizace systému pěstounské péče po roce 1948.....	11
2.4 Vývoj pěstounské péče po roce 1989.....	13
3 Právní úprava pěstounské péče na dobu přechodnou	16
3.1 Mezinárodní právní úprava	16
3.1.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	16
3.1.2 Úmluva o právech dítěte	18
3.1.3 Doporučení č. R (87) 6 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy o pěstounských rodinách.....	20
3.2 Vnitrostátní předpisy	21
3.2.1 Listina základních práv a svobod	21
3.2.2 Občanský zákoník.....	22
3.2.3 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.....	25
4 Pěstounská péče na dobu přechodnou de lege lata	26
4.1 Důvody pro umístění dítěte do pěstounské péče na dobu přechodnou.....	26
4.2 Předpoklady a podmínky pro vznik pěstounské péče na dobu přechodnou.....	26
4.2.1 Požadavky na osobu pěstouna	28
4.3 Vznik pěstounské péče na dobu přechodnou	30
4.3.1 Žádost o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na dobu přechodnou.....	30
4.3.2 Odborné posouzení žadatele.....	32
4.3.3 Rozhodnutí o zařazení do evidence	33
4.3.4 Svěření dítěte do pěstounské péče na dobu přechodnou.....	34
4.3.5 Doba trvání pěstounské péče na dobu přechodnou	34
4.4 Dohoda o výkonu pěstounské péče s osobou v evidenci	36
4.5 Dávky pěstounské péče na dobu přechodnou.....	38
4.5.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	38

4.5.2	Odměna pěstouna pro osoby v evidenci	39
4.5.3	Příspěvek při ukončení pěstounské péče na dob přechodnou	42
4.6	Zánik pěstounské péče na dobu přechodnou	42
5	Ekonomické aspekty pěstounské rodiny	44
6	Závěr	49
	Seznam použitých zdrojů.....	52
	Monografie.....	52
	Komentáře.....	52
	Odborné časopisy	53
	Judikatura.....	54
	Právní předpisy.....	54
	Internetové zdroje.....	55
	Ostatní zdroje	56
	Shrnutí.....	57
	Abstract	57
	Klíčová slova	58
	Key words.....	58

Seznam použitých zkratek

PPDP	pěstounská péče na dobu přechodnou
ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropská úmluva
Úmluva	Úmluva o právech dítěte
ZSPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Výbor	Výbor pro práva dítěte
Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
NRP	náhradní rodinná péče
PP	pěstounská péče

1 Úvod

Pro mou diplomovou práci jsem si zvolila téma „Aktuální otázky pěstounské péče na dobu přechodnou“. Toto téma jsem si vybrala nejen z důvodu mého zájmu o problematiku náhradní rodinné péče a vůbec zájmu o rodinné právo jako takové, ale taktéž z důvodu jeho aktuálnosti, kdy zkoumaný institut pěstounské péče na dobu přechodnou (dále též „PPDP“), ačkoliv je v našem právním řádu již od roku 2006, prošel v roce 2013 významnou novelou, která zapříčinila stále neutichající diskuzi ohledně tohoto typu péče o ohrožené děti. A tak i po pěti letech od účinnosti novely tohoto institutu, velká část populace, a to nejen laiků, ale i lidí z řad odborníků či politiků tvrdí, že se lidé díky PPDP stávají pěstouny pouze pro peníze.

K tématu samotnému, jelikož se jedná o vcelku novou problematiku, bylo v posledních letech publikováno poměrně dost odborných článků. Významným autorem v této oblasti je například Miloslav Macela, za jehož působení na Odboru ochrany práv dětí Ministerstva práce a sociálních věcí byla připravena a prosazena výše uvedená zásadní novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Nejen jeho díla budu v práci reflektovat.

Kromě odborných článků budu při zpracování práce vycházet z textů zákonů účinných na území České republiky, a to zejména ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dalším velmi významným zdrojem budou důvodové zprávy a komentáře k těmto zákonům. V neposlední řadě budu při vypracování vycházet z mezinárodních smluv, které doplním judikaturou Evropského soudu pro lidská práva související s danou problematikou.

Jako výzkumnou otázku jsem zvolila, zda naše právní úprava odpovídá požadavkům mezinárodních smluv. Česká republika je obecně častým terčem kritiky ze strany mezinárodních organizací, a to z toho důvodu, že je v naší republice velký počet dětí umístěvaných do ústavní péče. Dále bych se chtěla zaměřit na to, jestli je současná úprava PPDP vhodná, a to jednak z hlediska doby, na kterou může být dítě maximálně do rodiny svěřeno, a i z hlediska hmotného zabezpečení pěstounů. Jako poslední bych chtěla najít odpověď na to, jakou formu péče o ohrožené děti lze považovat za nejvhodnější z hlediska ohledu na finanční náklady pro státní rozpočet.

Na začátku mé práce seznámím čtenáře s historickým vývojem právní úpravy pěstounské péče. Postupně si tak řekneme něco o prvotních záznamech, které lze považovat za první počátky pěstounské péče v antickém období a jejím vývoji až do vzniku Československa. Dále se přesuneme do období první republiky, kde hlavním předpisem pro

pěstounskou péči byl zákon č. 256/1921 Sb. z. a n., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských a Všeobecný občanský zákoník z roku 1811. Následně se probereme obdobím komunismu, které přineslo negativní zlom a došlo tak k přerušení dosavadního rozvoje. A výklad zakončíme vývojem tohoto institutu po roce 1989. Tento historický exkurz považuji za nadmíru důležitý, neboť je podstatný pro pochopení významu pěstounské péče v systému péče o ohrožené děti.

V další části se zaměřím na současnou právní úpravu PPDP. Nejdříve z hlediska mezinárodního a evropského kontextu, kde nejdůležitějšími dokumenty jsou Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o právech dítěte a Doporučení č. R (87) 6 Výboru ministrů Rady Evropy o pěstounských rodinách. V rámci této kapitoly využiji judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, která se vztahuje k dané oblasti. Ve druhé polovině této části se budu zabývat vnitrostátními předpisy. Na úrovni ústavní Listinou základních práv a svobod a na úrovni zákonné zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Následovat bude část rozebírající přímo institut PPDP. Konkrétně se zde zaměřím na důvody, pro které může být dítě do tohoto typu péče svěřeno. Poté přiblížím předpoklady a podmínky, které musí být splněny, aby mohlo být rozhodnuto o vzniku PPDP. Podrobně popíši, co vše následuje předtím než je žadatel zařazen do evidence osob, které mohou vykonávat tento druh péče. Budu se zde také snažit vypořádat s otázkou, zda je vhodně zvolena doba maximálního trvání PPDP. Obsáhlou část kapitoly bude také tvořit dohoda o výkonu pěstounské péče s osobou v evidenci, kde jsou upraveny práva a povinnosti související s výkonem pěstounské péče. V neposlední řadě se budu zabývat dávkami PPDP. Hmotné zabezpečení bylo důvodem, proč nebyl tento institut využíván od okamžiku, co byl do našeho právního řádu v roce 2006 zakotven. Situace se změnila až v roce 2013 s účinností novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která zapříčinila výrazné zvýšení zájmu o tento typ péče o ohrožené děti, ale zároveň se stala i předmětem kritiky. Budu se tedy snažit odpovědět na otázku, zda je zvolený systém hmotného zabezpečení pro pěstouny správný.

V poslední kapitole diplomové práce se zamyslím nad tím, zda se z PPDP stal institut, který je vhodnou alternativou pro ústavní péči na základě využití statistických údajů, které poskytují ministerstva. A zaměřím se především na ekonomické náklady, které představují jednotlivé typy péče o ohrožené děti pro veřejný rozpočet.

2 Historický vývoj pěstounské péče

Problematika dětí, které byly svými rodiči opuštěny, odloženy nebo o své rodiče přišly z důvodu nešťastných událostí, je stará jako společnost sama. Z tohoto důvodu se s ní tedy nějakým způsobem musela vypořádat každá civilizace. Řešení těchto situací procházelo vývojem, měnil se přístup státu i postoje společnosti k péči o děti, které z těchto různých příčin nemohly vyrůstat ve své biologické rodině. Považuji tedy za velmi důležité podat alespoň stručný pohled na vývoj forem péče, které byly těmto dětem ze strany státu poskytovány a které předcházely vzniku pěstounské péče v českých zemích.

Záměr popsat vývoj institutu pěstounské péče (dále též „PP“) na území naší republiky od jeho počátku až po současnost vychází z faktu, že jedině využitím komparace je možné udělat si celistvé závěry, na jejichž základě lze zhodnotit úspěšnost jednotlivých přístupů k realizaci pěstounské péče a její dopady na společnost.

Zvýšenou pozornost bych zde chtěla věnovat hlavně reflexi právní úpravy, na jejímž základě byla pěstounská péče uskutečňována.

2.1 Období od antiky po vznik samostatného Československa

První doložené záznamy, které lze brát za předobraz pěstounské péče najdeme již ve starověkém Řecku a Římě. Kdy právě samotní zakladatelé Říma byli podle bájí odkojeni náhradní matkou a vychováni náhradními rodiči.¹

Za vůbec prvního předchůdce placené pěstounské péče se tedy považuje právě instituce kojných, která spočívala v tom, že ani bohaté ženy se nemohly vyhnout těhotenství a porodu, ale právě kojení již bylo možné za určitou formu náhrady ať peněžní či materiální přeložit na jinou ženu. S institucí placených kojných a pak i chův, opatrovnic a pěstunek se setkáváme ve starověku v městských státech řeckých, v Římě a tato forma péče přetrvala i do středověku.²

K řešení situace opuštěných dětí začaly být ve středověku zřizovány také nalezince. V Čechách byl počátkem šestnáctého století založen první nalezinec ve Valašském špitálu v Praze, který začal sloužit jako útulek pro chudé, osiřelé a odložené děti.³ V průběhu 18. století začal být pod vlivem J. P. Rousseaua a dalších myslitelů prosazován nový a citlivější přístup k péči o opuštěné děti. Úroveň ústavů byla totiž v této době velmi nízká a naopak úmrtnost dětí v těchto zařízeních vysoká. Množily se tak podněty na reorganizaci sirotčinců a

¹ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 1.

² MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vydání. Praha: Portal, 1999, s. 25.

³ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 1.

také na výchovu opuštěných dětí v náhradních rodinách. Poprvé se tu tak objevil požadavek společnosti na systematickou a organizovanou péči o opuštěné děti v podobě péče ústavní a pěstounské. V této době už tedy nebyl kladen důraz jen na záchranu života dítěte, ale také na jeho výchovu a řádný rozvoj ku prospěchu společnosti.⁴

V devatenáctém století se tak u nás začalo uplatňovat svěřování dětí z nalezců do náhradních rodin, tuto formu péče je možné označit za placenou PP. Právní úprava tohoto institutu se nacházela v §186 Všeobecného zákoníku občanského z roku 1811.⁵ Aby se žena mohla stát pěstounkou, bylo nutné posoudit její zdravotní stav, majetkové poměry a způsobilost vychovávat dítě. Za tuto péči o dítě dostávala pěstounka z prostředků zemského fondu od nalezince odměnu, která se s věkem dítěte snižovala. Tento opatrovnický poplatek v rozmezí od 3 do 6 zlatých byl velmi nízký na to, aby ženy splňující požadavky měly zájem stát se pěstovkami cizích dětí. Často proto docházelo k odevzdávání dětí méně vhodným či nevhodným pěstovkám. Když dítě dosáhlo věku šesti let, vracelo se z pěstounské péče zpět do nalezince a odtud do své domovské obce, kde často chodilo po žebrotě. Pěstounka ho však mohla tohoto osudu ušetřit, pokud prohlásila, že se o něj chce i nadále starat a to bezplatně.⁶

Další pokrok lze spatřovat v tom, že Zemský výbor v Čechách pro děti a mládež zřídil v roce 1902 sirotčí fond a od roku 1904 vznikaly v jednotlivých okresech Okresní komise pro mládež, které měly za úkol starat se o odložené a osiřelé děti.⁷ Zároveň došlo ke zvýšení zájmů o ohrožené děti mezi samotnou veřejností, a tak začaly být zásluhou dobrovolníků zakládány Okresní péče o mládež, které plnily úlohu pomocných orgánů okresních výborů.⁸

2.2 Období první republiky

Československá republika po roce 1918 pokračovala v již zlepšeném stavu péče o děti, kterého bylo dosaženo v posledních letech bývalého Rakouska-Uherska. Stát spolky Okresní péče o mládež pověřoval stále větším množstvím úkolů, až z pomocných orgánů povýšily na výkonné orgány veřejné správy.⁹

---

⁴ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 15.

⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2014, §186.

⁶ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 1.

⁷ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vydání. Praha: Portal, 1999, s. 25.

⁸ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 1.

⁹ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 2.

Hlavním předpisem pro PP se stal zákon č. 256/1921 Sb. z. a n., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských a vládní nařízení č. 29/1930 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.¹⁰

Do PP mohlo být dítě za účelem výchovy přijato jen s povolením okresního soudu nebo v případě přeneseného dozoru Okresní péče o mládež. Pokud došlo ke schválení osoby pěstouna, prověřoval se především jeho zdravotní stav a majetkové poměry, byla mu vydána pěstounská knížka, která byla vlastně povolením k výkonu PP. Samotný pěstounský poměr pak vznikl smlouvou, kterou se pěstoun zavazoval k řádnému pečování o nezletilé dítě. Pěstoun byl povinen strpět nejméně jednou za měsíc návštěvu důvěrníka za účelem dozoru nad péčí o dítě. Jestliže důvěrník shledal nedostatky, snažil se nejprve o nápravu vlastní radou. V případě neúčinnosti jeho rad měl oprávnění podávat návrhy na okresní soud nebo na Okresní péči o mládež. Pokud by však dítěti hrozilo bezprostřední ohrožení, měl možnost odejmout dítě pěstounovi sám. Takové opatření pak podléhalo následnému schválení okresním soudem nebo Okresní péčí o mládež. Pěstoun musel být stejné národnosti a stejného náboženství jako dítě.¹¹

V tomto období vznikly také pěstounské kolonie. V jedné obci či několika sousedních obcích bydlelo více pěstounských rodin, které měly v péči několik dětí. Okresní péče o mládež zajišťovala nad dětmi dohled a současně poskytovala pomoc při řešení problémů. Tyto kolonie představovaly určitý předstupeň SOS vesniček.¹²

2.3 Reorganizace systému pěstounské péče po roce 1948

Za první republiky již fungoval osvědčený, promyšlený a postupně se rozvíjející systém, který se však neslučoval s politikou komunistického režimu v Československu. Po druhé světové válce, tak došlo k negativnímu zlomu, který přinesl přerušování dosavadního vývoje a celkovou koncepční změnu systému péče o ohrožené děti. Od 1. 1. 1948 došlo k reorganizaci systému sociálně právní ochrany dětí, neboť nově ustavené demokratické zřízení upřednostňovalo koncepci kolektivní skupinové výchovy, kterou bude mít pod absolutní kontrolou stát. Znamenalo to tedy okamžité ukončení činnosti všech dobrovolných sdružení, na která se veřejná moc v této oblasti v minulosti plně spoléhala. Z těchto důvodů byl přijat zákon č. 48/1947 Sb., o organizaci péče o mládež a vládní nařízení č. 202/1947 Sb., jímž se provádí zákon o organizaci péče o mládež, jejichž prostřednictvím došlo ke zrušení

---

¹⁰ Tamtéž

¹¹ NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 6-7.

¹² HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 2.

spolků Okresní péče o mládež, včetně zemských ústředí, kdy jejich činnost byla přesunuta na okresní a zemské výbory.¹³

Skutečnou pohromou pro náhradní rodinnou péči se staly až předpisy schválené v následujících letech, jednalo se o zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, zákon č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních a zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže. Citovanou právní úpravou byla zrušena ustanovení Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 o úpravě pěstounského poměru a také zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, kde byl upraven výkon pěstounské péče a dále i vládní nařízení č. 29/1930 Sb., kterým se provádí zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.¹⁴

V návaznosti na principy komunistické ideologie byla výslovně zakotvena přednost ústavní péče před náhradní rodinnou péčí. V § 9 zákona č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže bylo stanoveno, že: *„je-li třeba dítě svěřit do péče nahrazující péči rodičů, bude umístěno zásadně do péče kolektivní; jinak lze dítě umístit jen v rodině, která skýtá záruku, že dítě bude vychováno k lásce k lidově demokratickému státu, a která je schopna mu poskytnout prostředí příznivé po všech stránkách pro jeho rozvoj, a to zpravidla u toho kdo dítě osvojí.“*¹⁵

Výsledkem přijaté právní úpravy bylo dokončení destrukce dosavadního systému a zánik pěstounské péče s výjimkou péče příbuzenské. Jako formy náhradní rodinné péče byly zákonem připuštěny pouze osvojení a poručenství. V důsledku toho musely být děti, které dosud vyrůstaly v pěstounských rodinách přestěhovány do dětských domovů. Mnoho pěstounů se v této době rozhodlo pro osvojení, aby děti zachránili od kolektivní výchovy, která nebrala ohled na jejich individuální potřeby či sourozenecké vazby.¹⁶

Prvním pozitivním posunem v oblasti péče o opuštěné a osiřelé dítě bylo pak až přijetí zákona č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení a následně zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, kterým byl zrušen zákon o právu rodinném z roku 1949 i zákon o sociálně právní ochraně mládeže z roku 1952. Tato právní úprava přinesla nový právní institut svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby než rodiči. PP byla po více než dvaceti letech znovuzavedena do našeho právního řádu prostřednictvím zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Podmínkou

---

¹³ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 47 - 48.

¹⁴ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 3.

¹⁵ Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže

¹⁶ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 48-49.

pro svěření dítěte do PP byl předpoklad dlouhodobosti. Až do roku 2000 se tedy tento institut používal pouze pro děti, které potřebovaly péči dlouhodobou či trvalou.¹⁷

Zákon o pěstounské péči umožňoval výkon PP ve zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče. Těmi byly i SOS dětské vesničky, kde proškolená pěstounka vykonává náhradní rodinnou péči ve velkých pěstounských rodinách. Všechna tato zařízení pro výkon kolektivní PP musela být zřízena a provozována národními výbory, pod které bylo nutné převést i tyto SOS dětské vesničky.¹⁸

Z výše uvedeného přehledu tedy vyplývá, že v období po roce 1948 náležely veškeré pravomoci v oblasti péče o opuštěné a osiřelé děti moci veřejné. Soudy často jen potvrzovaly vůli národních výborů, které dostaly rozsáhlé kompetence v rozhodování o osudech rodičů a dětí.¹⁹

2.4 Vývoj pěstounské péče po roce 1989

Po listopadu 1989 nastaly významné změny v uspořádání veřejné správy. K 24. 11. 1990 byly zrušeny národní výbory, byla obnovena obecní samospráva a vznikly okresní úřady jako územní orgány státní správy s všeobecnou působností. Sociálně právní ochrana dětí v tomto období patřila do působnosti obcí, okresních úřadů a Ministerstva práce a sociálních věcí (dále též „MPSV“).²⁰

K 1. 4. 1992 nabyla účinnosti novela zákona o pěstounské péči, která přinesla institut předpěstounské péče, který spočívá v umístění dítěte do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem. Přijetím zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře došlo k výrazné změně v oblasti hmotného zabezpečení individuální pěstounské péče. Kromě příspěvku na úhradu potřeb dítěte a odměnu pěstouna byly mezi dávky státní sociální podpory zařazeny i dvě jednorázové dávky pěstounské péče, a to příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla pro rodiny s alespoň čtyřmi dětmi.²¹

Schválením zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále též „ZSPOD“) byl zrušen zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, došlo tedy k začlenění její úpravy do zákona o rodině. Základní podmínky se nezměnily, byl pouze vypuštěn požadavek dlouhodobosti, nově se tak počítalo i s krátkodobou pěstounskou péčí.²²

---

¹⁷ Tamtéž s. 51-52.

¹⁸ BĀRTÍKOVĀ, Gabriela. Historie SOS dětských vesniček. *Rodinné listy*, 2012, roč. 1, č. 6, s. 36 – 37.

¹⁹ SMOLÍKOVĀ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 55.

²⁰ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 6.

²¹ NOVOTNĀ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 9 - 10.

²² HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 6.

Organizace veřejné správy na úseku sociálně-právní ochrany dětí byla podle ZSPOD od roku 2000 tvořena orgány obce v přenesené působnosti, okresními úřady a MPSV. Vedle těchto orgánů bylo podle ZSPOD umožněno poskytovat sociálně-právní ochranu dětí v zákonem stanoveném rozsahu též fyzickým a právnickým osobám, které byly k tomuto výkonu pověřeny státem na základě správního rozhodnutí MPSV. Díky tomu byla dána možnost působit v oblasti náhradní rodinné péče i nadacím, spolkům a občanským sdružením, což byla významná změna v oblasti postavení nestátních subjektů. K 1. 1. 2002 se do soustavy přidaly také krajské úřady. Od 1. 1. 2003 došlo ke zrušení okresních úřadů a jejich činnost v oblasti sociálně-právní ochrany dětí převzaly obecní úřady obcí s rozšířenou působností.²³

V roce 2005 byly novelou zákona o státní sociální podpoře rozšířeny dávky pěstounské péče o odměnu ve zvláštních případech, která náleží pěstounům, jenž mají v pěstounské péči alespoň tři děti nebo jedno dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené.²⁴

Novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která byla provedena zákonem č. 134/2006 Sb., nastaly podstatné změny zejména v systému zprostředkování náhradní rodinné péče. Součástí procesu odborného posuzování žadatelů se stala příprava budoucích pěstounů a osvojitelů, dále posouzení bezúhonnosti žadatele a členů jeho rodiny a nově bylo do zákona přidáno vyjádření žadatelova dítěte k příchodu nového dítěte do pěstounské péče.²⁵

Další novinkou bylo, že do předpěstounské péče může obecní úřad obce s rozšířenou působností svěřit dítě pouze té osobě, která byla pro dítě vybrána jako vhodný pěstoun krajským úřadem nebo MPSV. Ke změnám došlo také v úpravě zařízení pro výkon pěstounské péče. Nově je povinností pěstouna v zařízení doplňovat si odborné znalosti a dovednosti. Podstatným způsobem byla navýšena základní odměna pěstouna v zařízení. Ke zvýšení základní i zvláštní odměny došlo i u pěstounů individuální pěstounské péče.²⁶

Novelizací ZSPOD se do naší právní úpravy dostal nový institut pěstounské péče na dobu přechodnou. Tento institut je vhodný především pro děti, které ze závažných důvodů nemohou dočasně pobývat u svých rodičů, ale zároveň je u nich předpoklad opětovného návratu do biologické rodiny. Soud rozhodne o svěřením dítěte do přechodné pěstounské péče pouze na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Pro výkon této péče

---

²³ NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 10.

²⁴ Tamtéž s. 10.

²⁵ HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 8.

²⁶ Tamtéž

musí pěstouni projít speciální přípravou a poté jsou zařazeni do zvláštní evidence, kterou vedou krajské úřady.²⁷

K 1. lednu 2013 nabyla účinnosti poslední velmi důležitá novela ZSPOD²⁸, která přinesla reformní změny v oblasti pěstounské péče. Tato novelizovaná úprava je mimo jiné výsledkem reakce na rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“)²⁹ a významné nálezy Ústavního soudu České republiky (dále též „ČR“).³⁰ Více se touto novelizací budu zabývat ve třetí části mé práce.

---

²⁷ Tamtéž s. 8-9.

²⁸ Zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony

²⁹ Např. Rozsudek ESLP ze dne 26. 10. 2006, ve věci Wallová a Walla proti ČR; Rozsudek ESLP ze dne 21. 7. 2007, ve věci Havelka a ostatní proti ČR

³⁰ nálezy Ústavního soudu ČR související s ochranou práv dětí např. nález III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010, nález II. ÚS 2546/10 ze dne 6. 9. 2011

3 Právní úprava pěstounské péče na dobu přechodnou

V následující kapitole bych ráda nastínila legislativu, jejímž předmětem je úprava PPDP. Ačkoliv má u nás pěstounství dlouhodobou tradici, jak jsme se mohli přesvědčit v předchozí kapitole, tak právě tento typ se rozvíjí poněkud pomaleji. Na právní úpravu bych se chtěla zaměřit jednak z mezinárodního pohledu, jelikož povinnost poskytovat ochranu dětem a chránit jejich zdravý vývoj a právem chráněné zájmy vyplývá pro ČR a její orgány i z řady norem mezinárodního charakteru. A poté bych vymezila právní úpravu na vnitrostátní úrovni, která v posledních letech prošla řadou podstatných změn, a proto považuji za aktuální se tímto tématem zabývat. V rámci kapitoly se budu snažit o zhodnocení, zda současná právní úprava ČR odpovídá závazkům, které pro ni plynou z mezinárodního práva.

3.1 Mezinárodní právní úprava

Mezi mezinárodní dokumenty, které ovlivňují právní úpravu PPDP, patří v širším smyslu dokumenty, jejímž předmětem jsou obecně lidská práva a v užším smyslu poté ty, které se přímo zabývají ochranou rodiny a rodinného života. Aby se mezinárodní smlouva stala součástí právního řádu a v případě rozporu s vnitrostátním právem měla aplikační přednost, je zapotřebí, aby dal Parlament souhlas s její ratifikací, byla pro ČR závazná, přímo použitelná a publikována ve Sbírce mezinárodních smluv.

S ohledem na téma mé diplomové práce, je cílem poukázat na ustanovení mezinárodních právních předpisů z hlediska práva na rodinný život a na možnost dítěte vyrůstat v rodinném prostředí.

3.1.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též „Evropská úmluva, EÚLP“) je jednou z nejdůležitějších úmluv, kterou je ČR vázána. Státy, které ji podepsaly, se zavázaly k tomu, že svým občanům garantují standardní západoevropskou úroveň ochrany lidských práv.

Evropská úmluva vstoupila v platnost v Římě dne 4. listopadu 1950, účinnosti pak nabyla 3. září 1953. Z původních dvanácti smluvních stran se počet signatářských států zvýšil na 45. Tehdejší Česká a Slovenská Federativní Republika ratifikovala Evropskou úmluvu 18. března 1992 a pod číslem 209/1992 Sb. byla jako sdělení federálního ministerstva zahraničí publikována ve Sbírce zákonů.³¹ Jedná se tedy o ratifikovanou smlouvu o lidských právech a

---

³¹ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 9.

základních svobodách, kterou je ČR vázána, je tak bezprostředně závazná a má přednost před zákonem. Z toho tedy plyne, že Evropská úmluva má status, který je analogický ústavním zákonům.³² Je součástí právního pořádku a v případě nesouladu se zákonem má v aplikaci přednost.

Mezi práva, která jsou Evropskou úmluvou zaručena patří například právo na život, osobní svobodu a bezpečnost, spravedlivý proces, právo na ochranu soukromí atd. Ve vztahu k PPDP je nejdůležitější čl. 8, který zaručuje právo každého na respektování soukromého a rodinného života.³³ Tento článek je konstruován primárně negativním způsobem, zakazuje státním orgánům zasahovat do chráněných práv, a tak chrání jednotlivce před libovolnými zásahy veřejné moci. Nejedná se však o právo absolutní a ve druhém odstavci je uvedena řada legitimních důvodů, pro které může být státem do práva na rodinný život zasahováno. Výkon tohoto práva může být státním orgánem omezen pouze v zákonem vymezených situacích, pod podmínkou nezbytnosti v demokratické společnosti a v souladu s testem proporcionality.³⁴ Dále však ESLP ve své rozhodovací činnosti dospěl k závěru, že za určitých okolností mohou být od státu vyžadovány i pozitivní závazky spojené s efektivním respektováním rodinného života.³⁵

Pojem rodinný život není v článku blíže definován, je tedy nutné vycházet z judikatury ESLP. Pro ESLP je existence rodiny otázkou faktickou, která záleží na skutečné existenci blízkých osobních vztahů, které se posuzují podle okolností každého případu. V praxi je tedy tento pojem interpretován extenzivně, zahrnuje i vztahy vzdálenějších členů rodiny, neomezuje se tak pouze na vztahy mezi rodiči a nezletilými dětmi.³⁶ Za rodinný život tedy můžeme považovat jednak vztah manželů v zákonném a skutečném manželském svazku, ale i vztah snoubenců. I když se pojem rodinný život neustále vyvíjí prostřednictvím rozhodovací činnosti ESLP, dosud nedošlo k akceptaci homosexuálního vztahu. Rodinný život však zahrnuje i vzdálenější příbuzenské vztahy, kde už ale není existence rodinných vztahů

---

³² ČAPEK, Jan. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva: přehled judikatury a nejzávažnějších případů. Vzory podání*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, s. 6.

³³ čl. 8 Evropské úmluvy

³⁴ ŘEHULOVÁ, Lenka. Pěstounská péče na přechodnou dobu jako institut zachování či obnovení práva na rodinný život. *Právní rozhledy*. 2009, č. 15, s. 536.

³⁵ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 13. 6. 1979, ve věci Marckx proti Belgii, stížnost č. 6833/74 – Podle belgického práva z pouhé události narození dítěte nevznikla žádná právní vazba mezi svobodnou matkou a jejím dítětem. K vytvoření této vazby muselo být mateřství uznáno ve specifickém řízení a následně muselo být dítě matkou adoptováno. Avšak ani při splnění těchto podmínek nedosahovala např. dědická práva takových dětí stejné úrovně jako práva dětí, které se narodily v manželství. Soudní dvůr tak rozhodl, že v tomto případě došlo mimo jiné k porušení čl. 8 EÚLP. Bylo konstatováno, že cíl sledovaný belgickou legislativou spočívající v ochraně tradiční rodiny byl sice legitimní, avšak nesmí být pro jeho naplnění použito opatření v jehož důsledku dochází ke znevýhodňování nemanželského dítěte oproti dítěti narozenému v manželství.

³⁶ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 212.

předpokládána a musí se zkoumat, zda mezi osobami skutečně existují blízké osobní vztahy.³⁷ Rodinným životem tak mohou žít sourozenci,³⁸ prarodiče a vnuci,³⁹ či strýc a synovec.⁴⁰

Rozdělení rodiny je velmi závažným zásahem do jejich života, proto se takové opatření musí opírat o závažné a přesvědčivé důkazy motivované zájmem dítěte. ESLP tento zásah považuje za zdaleka nejkrajnější opatření, a tak velmi pečlivě přezkoumává důvody, které stát uvede pro ospravedlnění takového zákroku a musí je shledat jako velmi závažné, aby se dal zákrok považovat za proporcionální. ČR již v několika případech v tomto přezkumu neuspěla a ESLP konstatoval porušení čl. 8 v důsledku neoprávněného rozdělení rodiny. Jako příklad z judikatury ESLP mohu zmínit případ Wallová a Walla proti ČR. Stěžovateli zde byli rodiče pěti dětí, které jim byly odebrány a svěřeny do péče dětských domovů. Tento zásah byl odůvodněn zejména tím, že rodina nemá vhodné stálé ubytování, oba rodiče jsou nezaměstnaní a nevyvinuli ani dostatečné úsilí k překonání těchto materiálních problémů a pořízení bydlení. Na základě těchto skutečností soud usoudil, že rodiče nejsou schopni řádné výchovy svých dětí. Podle názoru ESLP však pouhý nedostatek peněz nemůže být důvodem pro opatření, které má za důsledek rozdělení rodiny. Kromě povinnosti státu nezasahovat do rodinného života, ukládá Evropská úmluva v čl. 8 národním orgánům také pozitivní závazky, směřující k zajištění práva jednotlivců na rodinný život. V tomto případě například odborné poradenství ohledně zlepšení životní situace a poskytnutí sociálního ubytování. Nic z toho však ze strany českých orgánů učiněno nebylo, proto ESLP konstatoval, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.⁴¹

Velmi podobný je i další případ Havelka a ostatní proti ČR, kterému byly odebrány děti z důvodu nevyhovujícího bydlení a nedostatečných sociálních podmínek. ESLP však i zde dospěl k závěru, že rozhodnutí umístit děti do státní péče nebylo podpořeno dostatečnými argumenty, které by ospravedlňovaly toto rozhodnutí jakožto přiměřené sledovanému účelu.⁴²

3.1.2 Úmluva o právech dítěte

Jedná se o klíčový dokument v systému mezinárodněprávní ochrany dítěte, který byl jednomyslně přijat valným shromážděním Organizace spojených národů v listopadu 1989.

---

³⁷ ŘEHULOVÁ, Lenka. *Pěstounská péče na přechodnou dobu jako institut zachování či obnovení práva na rodinný život*. Právní rozhledy. 2009, č. 15, s. 536.

³⁸ Podrobněji viz. Rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 1988, ve věci Olsson proti Švédsku, stížnost č. 10465/83

³⁹ Podrobněji viz. Rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2002, ve věci Kutzner proti Německu, stížnost č. 46544/99

⁴⁰ Podrobněji viz. Rozsudek ESLP ze dne 9. 2. 1993, ve věci Boyle proti Spojenému království, stížnost č. 16580/90

⁴¹ Rozsudek ESLP ze dne 26. 10. 2006, ve věci Wallová a Walla proti ČR, stížnost č. 23848/04

⁴² Rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2007, ve věci Havelka a ostatní proti ČR, stížnost č. 23499/06

Česká a Slovenská Federativní Republika podepsala Úmluvu o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) dne 30. září 1990 a 6. února 1991 nabyla účinnosti.⁴³

V Úmluvě jsou ustaveny pouze minimální právní a morální normy ochrany práv dítěte. Z toho plyne, že pokud jsou některá práva smluvním státem chráněna a uskutečňována lépe než Úmluvou, platí právní řád daného státu. Použije se tedy vyšší právní standard.⁴⁴

Zásadní pojem právní úpravy ochrany nezletilých nalezneme v čl. 3 Úmluvy, jedná se o zájem dítěte, který musí být hlavním hlediskem při jakékoli činnosti, která se dítěte týká. Podpisem se smluvní strany zavázaly k tomu, že zajistí dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho. V čl. 5 Úmluvy je stanoveno, že státy jsou povinny respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů dítěte. Dle čl. 12 se zájem a blaho dítěte v záležitostech, které se ho dotýkají, zjišťují mimo jiné i vyjádřením jeho vlastního názoru s ohledem na jeho věk a rozumovou úroveň.

Úmluva přiznává základní lidská práva a další práva každému dítěti. Kdy dítětem je v tomto dokumentu myšlena každá osoba mladší 18 let, pokud vnitrostátní právo, které se na dítě vztahuje, nestanoví věk zletilosti dříve. V ČR jsou tato práva deklarována osobám do 18 let, pokud však nenabýly zletilosti dříve například uzavřením manželství.⁴⁵

Ve vztahu k pěstounské péči je důležité pojetí rodiny, které se objevuje již v samotné preambuli Úmluvy. Rodina je zde chápána jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho zejména dětí. Primární odpovědnost za výchovu a vývoj dětí mají podle čl. 18 Úmluvy rodiče, případně zákonní zástupci. Na státy, které se staly smluvní stranou, je však kladen požadavek, aby v případě potřeby rodině poskytly nezbytnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla rodina plnit svou úlohu ve společnosti. Navzdory požadavku, aby dítě vyrůstalo v rodinném prostředí, které je pro jeho rozvoj nejvhodnější, však Úmluva v čl. 9 počítá i s možností, kdy je v zájmu dítěte nutné, aby bylo odděleno od svých rodičů. Toto odloučení však mohou příslušné úřady učinit jen na základě rozhodnutí soudu. V takové situaci je kladen velký důraz na respektování práva dítěte udržovat pravidelný osobní kontakt s rodiči, pokud to neodporuje jeho zájmům. Dle čl. 27 jsou orgány smluvních států povinny činit všechna potřebná opatření k obnově péče o dítě ze strany rodičů. V souladu s čl. 20 se stát zavazuje zabezpečit speciální ochranu dítěti, které bylo dočasně nebo trvale zbaveno

---

⁴³ DAVID, Roman. *Práva dítěte: úmluva o právech dítěte a její charakteristika ; Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty ; Rodina a základy rodinného práva*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 10.

⁴⁴ čl. 41 Úmluvy

⁴⁵ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí včetně 55 vzorů podání a rozhodnutí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 6.

svého rodinného prostředí a zajistit, aby v takových případech byla k dispozici přiměřená náhradní rodinná péče nebo možnost umístění do vhodného zařízení.⁴⁶

Pro kontrolu nad dodržováním Úmluvy a dosaženého pokroku v její implementaci byl zřízen Výbor pro práva dítěte (dále též „Výbor“). Smluvní státy předkládají pravidelné zprávy o opatřeních přijatých k provedení práv dítěte. První zprávu podají do dvou let ode dne, kdy se staly smluvní stranou, a poté každých pět let.⁴⁷ Od roku 1991 byly podány Výboru čtyři periodické zprávy a do 30. června 2018 by měla být ČR předložena další pravidelná zpráva. Výbor zprávu projedná, zhodnotí dosavadní plnění Úmluvy a vytvoří doporučení k nápravě zjištěných nedostatků. V závěrečných doporučeních k třetí a čtvrté periodické zprávě ve vztahu k tématu pěstounské péče, je výbor znepokojen především tím, že je nedostatek preventivních služeb pro ohrožené rodiny a neexistují přesná kritéria pro umístění dítěte do ústavní péče, což vede k zbytečně vysokému počtu dětí, které jsou svěřeny do ústavů. Dále také tím, že není k dispozici dostatek služeb pěstounské péče nebo jiné péče rodinného typu. A v neposlední řadě je vytýkáno nedostatečné úsilí k udržování kontaktu rodičů s dětmi v náhradní péči. S cílem odstranit zmíněné nedostatky Výbor vyzval ČR k tomu, aby co nejdříve zahájila proces deinstitucionalizace péče o děti, podpořila pěstounskou péči, jakož i další formy náhradní rodinné péče a zajistila tak, aby umístění dětí do ústavní péče bylo používáno pouze jako poslední možnost.⁴⁸ Jako snahu o vyhovění požadavkům výboru vnímám přijetí novely ZSPOD z roku 2013, která přispěla k výrazné podpoře PPDP a díky které došlo také ke snížení počtu případů, kdy je nařízena ústavní výchova.

3.1.3 Doporučení č. R (87) 6 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy o pěstounských rodinách

V rámci problematiky pěstounské péče je dalším důležitým mezinárodním dokumentem Doporučení č. R (87) 6 Výboru ministrů Rady Evropy o pěstounských rodinách. Výbor ministrů v doporučení uvádí, že zákony mají ochraňovat spokojenost dětí, a že je zpravidla v zájmu dětí, aby zůstaly se svou biologickou rodinou. Proto je důležité zkvalitnit podporu těchto biologických rodin, což pomůže ke snížení potřeby využívat institut pěstounství.

---

⁴⁶ Na základě textu Úmluvy

⁴⁷ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí. 1. Svazek – Ústavní právo a mezinárodní dokumenty* Praha: Linde, 2005, s. 7.

⁴⁸ Výbor pro práva dítěte. *Přezkoumání zpráv předložených Státy v souladu s čl. 44 Úmluvy. Závěrečná doporučení: Česká republika* [online]. vlada.cz, 30. května - 17. června 2011 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/material.doc>>.

Dokument doporučuje vládám členských států, aby zahrnuly do své legislativy pravidla, týkající se pěstounství, která vycházejí se zásad vymezených v příloze tohoto doporučení.⁴⁹

Za hlavní zásadu tohoto doporučení, která se týká přímo dítěte, považuji zásadu č. 2: „*Osobní vztahy dítěte s jeho biologickou rodinou mají být udržovány a jeho biologické rodině mají být předávány informace týkající se spokojenosti dítěte, jestliže to není v rozporu se základními zájmy dítěte.*“⁵⁰ V české právní úpravě došlo k výraznému posílení udržování kontaktu s biologickou rodinou přijetím nového občanského zákoníku.

3.2 Vnitrostátní předpisy

Povinnost poskytovat ochranu dětem a chránit jejich zdravý vývoj a právem chráněné zájmy vyplývá pro ČR nejen z norem mezinárodního charakteru, jak jsem již rozebrala výše, ale také z vnitrostátní právní úpravy, kde základem jsou ústavně právní dokumenty a samotné jádro právní úpravy institutů náhradní rodinné péče (dále též „NRP“) nově nalezneme v části druhé občanského zákoníku. Dalšími důležitými předpisy pro tuto oblast jsou zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o zvláštním řízení soudním a občanský soudní řád.

3.2.1 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“) byla vyhlášena jako usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku.

Listina v čl. 10 odst. 2 deklaruje právo na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromého a rodinného života.⁵¹

V Listině je rodině-právní problematika zařazena v rámci hlavy čtvrté – Hospodářská, sociální a kulturní lidská práva. Ve vztahu k náhradní péči je nejvýznamnější čl. 32, který je věnován ochraně rodiny a rodičovství a vyjadřuje tak přístup státu k rodině a dětem. V článku je zdůrazněna potřeba poskytnout zvláštní ochranu dětem a mladistvým. Výslovně je upraveno, že jsou to rodiče, kdo má právo pečovat o děti a vychovávat je, avšak pouze za podmínky, že jejich rodičovská práva nejsou omezena. K oddělení nezletilých dětí od rodičů může proti jejich vůli dojít jen na základě rozhodnutí soudu vydaného v souladu se zákonem. Pokud není péče a výchova zajištěna ze strany rodičů, má dítě právo na zajištění potřebné

---

⁴⁹ Doporučení č. R (87) 6 Výboru ministrů členských států Rady Evropy o pěstounských rodinách, přijato dne 20. března 1987

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Dále viz. čl. 8 Evropské úmluvy – ani jeden z těchto článků však nevymezuje, co se rozumí pod pojmem rodinný život

ochrany a poskytnutí náhradní rodinné péče od státu. V případech, kdy rodiče o své děti řádně pečují, garantuje jim Listina v tomto článku v odst. 5 právo na pomoc od státu.⁵²

3.2.2 Občanský zákoník

Skutečnost, že rodinné právo bylo od občanského práva odděleno jako odvětví legislativně samostatné, představuje jeden z nejhlubších a nejzávažnějších praktických a ideologických rozdílů, jimiž se socialistický systém práva liší od právních systémů kapitalistických států.⁵³ V důsledku komunistické historie našeho státu tak nebylo soukromé právo kodifikováno v jednom předpise jako tomu je v jiných evropských státech. A právě tato rozdílnost do samostatných zákonných úprav působila v praxi značné problémy a nejasnosti. Čeští právní teoretici tak označili tento stav za nadále neudržitelný a tím započalo dlouhé úsilí o rekodifikaci soukromého práva. Byl vypracován záměr rekodifikace, který vláda schválila 18. dubna 2001.⁵⁴ A jako výsledek těchto činností byl dne 3. února 2012 přijat nový občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. ledna 2014.

Účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) došlo na základě derogačního ustanovení⁵⁵ ke zrušení zákona č. 94/1963 Sb., o rodině (dále též „ZoR“). Úprava rodinného práva se tak po dlouhé době stala znovu součástí soukromoprávního kodexu. Konkrétně ji najdeme v části druhé OZ § 655 až 975. Pojetí problematiky rodinného práva v co největší míře navazuje na minulou právní úpravu (ZoR), která byla již značně ustálená, případné změny mají pouze formální charakter pro snadnější porozumění textu.⁵⁶

Novou právní úpravou došlo k posílení postavení rodičů dítěte. Důkazem toho je například prodloužení lhůt pro odvolání souhlasu s osvojením, které je důvodem toho, že ačkoliv nejkratší možná lhůta, po které mohlo být dítě předáno do rodiny osvojitelů, zůstala zachována na 6 týdnů⁵⁷, postavení rodičů bylo posíleno tím, že jim byla dána možnost v následujících 3 měsících svůj souhlas odvolat.⁵⁸ Na druhou stranu je důležité si zde

⁵² ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí. 1. Svazek – Ústavní právo a mezinárodní dokumenty* Praha: Linde, 2005, s. 4.

⁵³ Knapp dále k vyčlenění rodinněprávní problematiky do zvláštního kodexu uvádí: „Vydání zákona o právu rodinném [...] neznamenal teoretický ‚start‘ nové koncepce systému československého práva, nýbrž bylo spíš pragmatickým důsledkem toho, že v rámci celkové nové koncepce civilního zákonodárství bylo vydání rozsahem nevelkého a svým obsahem nijak zvlášť složitého rodinného zákoníku připraveno dříve než vydání mnohem rozsáhlejšího a teoreticky složitějšího zákoníku občanského.“ Viz. KNAPP, Viktor. *Systém československého socialistického práva v historii čtyřiceti let*. Právník. 1985, č. 5, s. 445.

⁵⁴ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku* [online]. justice.cz, 2012, s. 10 [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁵⁵ § 3080 zákona č. 89/2012 Sb., OZ

⁵⁶ *Kontinuita rodinného práva se současným stavem*. [online]. justice.cz, 2012 [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny>>.

⁵⁷ srov. § 68a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině; § 813 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., OZ

⁵⁸ § 817 zákona č. 89/2012 Sb., OZ

uvědomit, že takovéto posílení práv rodičů je důsledkem toho, že se prodlouží doba, kterou dítě stráví v PPDP, protože se osvojitelé obávají možnosti zrušení souhlasu.

Podíváme-li se již konkrétně na úpravu institutu pěstounské péče v OZ, najdeme zde nově zakotvenou přednost výchovy v pěstounské rodině, tedy v prostředí, které biologickou rodinu dítěte co nejvíce připomíná, před výchovou nerodinnou, která je zajišťována v ústavech nebo jiných zařízeních ústavního typu.⁵⁹ Domnívám se tedy, že tímto ustanovením se ČR snažila vyhovět mezinárodním závazkům a judikatuře ESLP, kde je právě stanovena jednoznačná priorita výchovy v rodině a pouze subsidiární použití ústavní výchovy. Přestože se ČR aktivně snaží o zvýšení alternativ k ústavní výchově, myslím, že zrušení ústavní výchovy jako takové není v současné situaci možné, a že ústavní výchova bude i nadále důležitou součástí systému péče o ohrožené děti, protože bohužel stále dochází k situacím, které ne vždy jdou vyřešit péčí rodinného typu.⁶⁰

V § 959 odst. 2 je kladen zřetel na standardy lidských práv. Jelikož je dítě nedílnou součástí své biologické rodiny, je nutné, aby v zákoně bylo výslovně stanoveno právo rodičů, požadovat navrácení dítěte do jejich osobní péče. Rodič však sám nemůže zasáhnout do práva pěstouna a dítě mu odebrat. Musí respektovat rozhodnutí soudu, na základě kterého pěstoun o dítě pečuje. Pokud má rodič za to, že již pominuly důvody, pro které byla nařízena pěstounská péče, obrátí se na soud, který posoudí, zda-li je rodič schopný se o dítě osobně postarat, a také to, jestli je návrat k rodiči v souladu se zájmem dítěte.⁶¹

Cílem PP není vybudování takového poměru, který se vytváří osvojením, je tedy výslovně stanoveno, že rodiče nepozbývají rodičovskou odpovědnost, avšak dochází k jejímu faktickému omezení rozhodnutím, kterým je dítě svěřeno do PP. Výkon práv a povinností, které vyplývají z rodičovské odpovědnosti je z části přenesen na pěstouny, kteří díky tomu mohou efektivně vykonávat péči o dítě a jeho výchovu. Rodičům jako zákonným zástupcům náleží výkon práv a povinností v části, která nebyla svěřena pěstounovi, zejména se tedy jedná o významné záležitosti jako např. nikoli běžné léčebné zákroky, volba vzdělání, určení místa bydliště. Soudu je však dána možnost rozhodnout jinak, je-li to ku prospěchu a v souladu s nejlepšími zájmy dítěte.⁶²

---

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975) : komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, xxxi, s. 1266.

⁶⁰ Např. při umístování velkých sourozeneckých skupin, dětí, u kterých byla ukončena pěstounská péče na žádost pěstouna atd.

⁶¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2014, s. 686.

⁶² CILEČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV. § 794–975*. Praha: Leges, 2016, s. 1926-1927.

Rodičům nadále náleží podle § 960 odst. 2 právo na osobní styk s dítětem, díky kterému je udržován a rozvíjen vztah dítěte s jeho přirozenou rodinou. Na rozdíl od předchozí právní úpravy je tedy právo na styk s dítětem výslovně zakotveno. Dále rodičům náleží právo dostávat o svém dítěti pravidelné informace, které jsou důležité pro rozhodování o jeho podstatných záležitostech. Těmto právům, které náleží rodičům, odpovídají povinnosti na straně pěstounů. V první řadě povinnost pěstounů umožnit rodičům styk s dítětem, která je zakotvena v § 967 a dále povinnost uvedená v § 966 odst. 2 informovat rodiče o podstatných záležitostech dítěte.⁶³

V § 962 odst. 1 je nově zaveden požadavek na bydliště, které musí být na území ČR a to z důvodu obav ze zneužívání institutu PP. Jelikož podstatou PP je předpoklad, že se dítě navrátí do své přirozené rodiny po odpadnutí překážek, není možné zprostředkovávat pěstounskou péči do ciziny a připustit tak hranice mezi dítětem a rodičem. V odst. 2 je pak výslovně stanoveno, že pokud projeví zájem o péči osoba dítěti příbuzná nebo blízká, upřednostní ji soud při rozhodování před osobami ostatními.⁶⁴

Na rozdíl od úpravy v ZoR,⁶⁵ kde byl příslušný k návrhu o změně poměrů pouze pěstoun, je v § 969 současné právní úpravy patrná reakce na pojetí PP jako péče, na které se rodiče aktivně podílejí, a tím napomáhají k snadnějšímu návratu dítěte do biologické rodiny. V ustanovení je tedy nově uvedeno, že pokud dojde k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi pěstounem a rodiči v podstatné záležitosti, která se týká dítěte, může být PP zrušena, případně práva a povinnosti z ní vyplývající upraveny soudem a to na základě návrhu pěstouna a nově i rodiče nebo dítěte.⁶⁶ Na základě nové možnosti dítěte podat návrh ohledně změny poměrů, je zdůrazněna jeho role, že v tomto právním vztahu zaujímá postavení aktivního subjektu a nikoli pasivního objektu.⁶⁷ Poslední významná změna se týká zániku společné PP manželů. V § 964 odst. 2 je stanoveno, že soud manželství nerozvede, dokud nedojde k úpravě práv a povinností pěstounů pro dobu po rozvodu. Je tedy nutné rozhodnout, kdo z manželů zůstane nadále pěstounem dítěte.⁶⁸

---

⁶³ Tamtéž s. 1928-1929.

⁶⁴ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku* [online]. justice.cz, 2012, s. 247 [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁶⁵ viz. § 45a odst. 4, §45c odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., ZoR

⁶⁶ CILEČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 794–975. Praha: Leges, 2016, s. 1949.

⁶⁷ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku* [online]. justice.cz, 2012, s. 249 [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁶⁸ CILEČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 794–975. Praha: Leges, 2016, s. 1940.

Ohledně PPDP najdeme v OZ § 958 odst. 3, ve kterém je stejně jako kdysi v ZoR stanovena pouze možnost soudu o takovém typu PP rozhodnout a pro více podrobností o tomto institutu odkazuje na zvláštní zákon, kterým je ZSPOD.⁶⁹

3.2.3 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Mezi nejdůležitější prameny právní úpravy PP, na který jako na zákon zvláštní odkazuje sám OZ je ZSPOD, který v roce 2013 prošel významnou novelizací. Tato novelizace je označována jako první krok k vytvoření funkčního systému, který zajistí důslednou ochranu práv ohrožených dětí. ČR v minulosti přijala řadu mezinárodních závazků,⁷⁰ avšak provedení těchto závazků do praxe čelí opakované kritice ze strany mezinárodních organizací, například Výbor pro práva dítěte zaslal několikrát doporučení, adresované české vládě, kde bylo mimo jiné ČR vytýkáno, že upřednostňuje ústavní péči, do které investuje obrovské finanční prostředky, před výchovou v náhradní rodině.⁷¹

Tato novela byla tedy reakcí na výše zmiňovanou kritiku. Prošla dlouhým schvalovacím procesem, kdy návrh nejdříve zamítl Senát. Poslanci však v opětovném hlasování na návrhu setrvali a postoupili novelu prezidentovi k podpisu. Ten ji však podepsat odmítl s odůvodněním, že novela byla přijata pod tlakem mezinárodních institucí a hrozí tak velké riziko, že by mohla nastat situace, že nebudeme mít ani pěstouny, ani ústavy a děti se ocitnou na ulici.⁷² Návrh se tak vrátil zpět do Poslanecké sněmovny, která veto prezidenta přehlasovala, návrh schválila, premiér ho podepsal a zákon byl dne 27. 11. 2012 vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 401/2012 Sb.⁷³

Jedním z nejdůležitějších úseků novely byla právě část, která se týkala PP. Nová úprava se dotkla fakticky všech oblastí – přípravy zájemců, procesu zprostředkování, samotného výkonu práv a povinností vyplývajících z PP, odměn a dávek pěstounů a dětí svěřených do tohoto typu péče, zavedla dohody o výkonu PP a novelizovala i institut PPDP. Je založena na zásadě, že v případě kdy je odchod dítěte z biologické rodiny nutný, má vždy přednost péče jiné fyzické osoby v různých formách před péčí ústavní.⁷⁴

---

⁶⁹ § 958 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., OZ

⁷⁰ např. Úmluva o právech dítěte, Evropská úmluva o výkonu práv dětí

⁷¹ Závěrečná doporučení Výboru pro práva dítěte z března 2003 (CRC/C/C/15/Add.201) a z června 2011 (CRC/C/CZE/CO/3-4)

⁷² Další důvody viz. KLAUS, Václav. Stanovisko prezidenta ke sněmovnímu tisku 564. [online]. psp.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=564&ct1=12>>.

⁷³ POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. *Sněmovní tisk 564 – Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. psp.cz, [cit. 4. ledna. 2017]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=564>>.

⁷⁴ MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013 4. Část: Přehled změn v oblasti náhradní rodinné péče. *Právo a rodina*, 2013, roč.15, č. 4, s. 8.

4 Pěstounská péče na dobu přechodnou de lege lata

V této kapitole jsou analyzována ustanovení, která se zabývají samotnou úpravou institutu PPDP. Konkrétně zde nalezneme důvody pro umístění dítěte do PPDP, podmínky a předpoklady vzniku, proces zprostředkování, přípravu budoucích pěstounů, účel, hmotné zabezpečení a zánik. Ve vztahu ke všem těmto okruhům jsem reflektovala změny v právní úpravě, které přinesla jednak rekodifikace soukromého práva a pak také přijetí novely ZSPOD.

4.1 Důvody pro umístění dítěte do pěstounské péče na dobu přechodnou

PPDP jako jedna z forem náhradní výchovy rodinného typu, má dítěti nahradit rodinu a rodinné prostředí. Na návrh OSPOD může soud umístit dítě do této péče pouze na základě svého rozhodnutí. Jedním z důvodů svěřeni nezletilého dítěte do PPDP může být dočasná nemožnost rodičů ze závažných důvodů vychovávat své dítě např. dlouhodobá hospitalizace rodičů v nemocnici. Dále může být dítě do PPDP svěřeno na dobu, po jejímž uplynutí může dát matka souhlas k osvojení⁷⁵ nebo po dobu, po kterou lze souhlas rodiče k osvojení dítěte odvolat.⁷⁶ V případě, že rodiče neprojevují o dítě skutečný zájem nebo se o něho vůbec nezajímají, může dojít k umístění do PPDP na dobu, než nabyde právní moci rozhodnutí soudu o tom, že se rodiče o své dítě nezajímají a není tak potřeba jejich souhlasu k osvojení dítěte.⁷⁷

4.2 Předpoklady a podmínky pro vznik pěstounské péče na dobu přechodnou

PPDP tedy přichází v úvahu, nemá-li dítě rodiče, který by se o něho mohl postarat, ani poručníka, který by o něho pečoval. I když se v právní úpravě výslovně neuvádí, že umístění do péče musí být v souladu se zájmem dítěte, domnívám se, že je to princip, který se jako základní interpretační pravidlo použije při každém rozhodování o dítěti a lze ho přímo dovodit i z Úmluvy o právech dítěte.⁷⁸

---

⁷⁵ viz. § 813 odst. 1 OZ „*Matka osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení nejdříve šest týdnů po narození dítěte...*“

⁷⁶ viz. § 817 odst. 1 OZ „*Souhlas k osvojení lze odvolat po dobu tří měsíců ode dne, kdy byl dán.*“

⁷⁷ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana, *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 340 – 341.

⁷⁸ existuje však i jiný názor viz. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2014, s. 683 uvádí, že „*výslovné neuvedení zájmu dítěte je důsledkem pochybení, kdy svěřeni dítěte do péče jiné osoby a pěstounství byly v legislativním přípravném procesu zásadně rozděleny do dvou samostatných institutů; zájem dítěte tedy zůstal uveden pouze v části o svěřeni dítěte do péče jiné osoby a v pasáži upravující pěstounství již opakovaně nebyl.*“

Jelikož odebrání dítěte z rodinného prostředí a následné svěření do PPDP je velmi zásadním zásahem do života rodiny, často je označován také jako zásah nevratný, je velmi důležité, aby soud zvážil v každém konkrétním případě, jestli není možné situaci vyřešit díky sociální práci OSPOD a pomoci tak biologické rodině překonat její krizové období. Takovéto upřednostnění biologické rodiny doprovázené respektováním nejlepšího zájmu dítěte je v souladu s judikaturou ESLP, kde je například ve známém rozsudku Kutzner proti Německu vymezeno jak právo na rodinný život, tak i závazky státu na jeho podporu: „*Orgány veřejné moci mají i pozitivní závazky, které jsou těsně spjaty s účinným respektováním rodinného života. Jakmile je tedy prokázána existence rodinného vztahu, musí orgány veřejné moci v zásadě jednak tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet a přijmout vhodná opatření za účelem sloučení rodiče s dítětem.*“⁷⁹ Důkazem toho, že pouhý běh času může způsobit nenapravitelné následky ve vztahu mezi dětmi a rodičem, který s nimi nežije, je rozsudek ESLP ve věci Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku.⁸⁰ Z toho vyplývá, že před oddělením dítěte od rodičů, by se stát měl nejprve snažit o sanaci rodiny.

Dále musí být splněn předpoklad, že dítě nelze umístit do svěřenecké péče. Svěření dítěte do péče jiné osoby má totiž před PPDP přednost, a to z toho důvodu, že osobní péče o dítě bude vykonávána v širší rodině, osobou dítěti blízkou,⁸¹ zpravidla blízkým příbuzným, a to vše za předpokladu, že další potřeby dítěte, konkrétně jeho hmotné zabezpečení, jsou objektivně, tedy skutečně a nikoli jen domněle, zabezpečeny z vlastních zdrojů rodiny.⁸² Podmínkou tohoto institutu náhradní péče je tedy skutečnost, že je možné uložit vyživovací povinnost rodičům nebo dalším příbuzným, čili pokud takovou vyživovací povinnost v odpovídající výši pro výživu dítěte uložit nelze, je to zákonná překážka a použití tohoto institutu je vyloučeno.⁸³ Na řadu pak přichází institut PP, kde jsou potřeby dítěte financovány prostřednictvím dávek PP.⁸⁴

Na druhou stranu se domnívám, že pokud existuje příbuzná osoba v přímé linii, které by bylo možné uložit vyživovací povinnost, nelze na základě toho dovodit, že soud musí výlučně využít institutu svěření dítěte do péče jiné osoby a nikoli PP. Právní norma stanoví právě jen to, co stanoví, a proto by tento výklad jako zákaz umístění dítěte do PP, lze-li kterékoli

---

⁷⁹ Rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2002, ve věci Kutzner proti Německu, stížnost č. 46544/99

⁸⁰ Rozsudek ESLP ze dne 25. 1. 2000, ve věci Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku, stížnost č. 31679/96

⁸¹ § 22 odst. 1 zákon č. 89/2012 Sb., OZ

⁸² KŘÍSTEK, Adam. Takzvané svěřeneckví versus pěstounská péče v novém soukromém právu. *Právo a rodina*, 2014, roč.16, č. 11, s. 6.

⁸³ § 957 zákon č. 89/2012 Sb., OZ

⁸⁴ BRUNCKO, Stanislav. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 794–975. Praha: Leges, 2016, s. 1910.

příbuzné osobě v přímé linii uložit výživné, byl výklad absurdní a v rozporu se zájmem dítěte.⁸⁵

Nezbytným předpokladem pro svěření dítěte do PPDP je existence jedince, který splňuje požadavky na výkon PPDP. Takový člověk bude dočasně vykonávat právo osobní péče o dítě, avšak nestane se jeho rodičem, nedojde ke změně statusové, jak k tomu dochází v případě osvojení. Naopak tato osoba bude podporovat rozvíjení vazeb s jeho biologickou rodinou.⁸⁶

4.2.1 Požadavky na osobu pěstouna

Před samotným rozhodnutím soudu o svěření dítěte do PPDP, je nutné, aby byl k dispozici co nejširší okruh osob, ze kterého bude možné vybrat vhodného pěstouna, který je schopen se o konkrétní dítě postarat. K tomu je zapotřebí, aby tito lidé nejen splňovali předpoklady, které jsou vyžadovány po osobě pěstouna, ale je také nezbytné, aby prošli přípravnými kurzy a odborným posouzením, které se budu snažit v této části práce důkladně analyzovat. Nejdříve bych se však ráda zaměřila na předpoklady, které jsou vyžadovány na osobě pěstouna.

V OZ najdeme základní požadavky na osobu pěstouna,⁸⁷ tyto požadavky jsou totožné i pro osoby, které poskytují PPDP, jelikož zákon nezmiňuje žádné odlišné nároky. Nicméně na osoby, které poskytují PPDP je nutné hledět jako na profesionály, kteří vykonávají specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti. Od žadatelů se tedy očekává nejen to, že poskytnou kvalitní náhradní rodinné prostředí na dobu určitou, ale také to, že budou spolupracovat s původní rodinou dítěte za účelem návratu dítěte do této rodiny. A pokud by takovýto návrat nebyl možný, budou v kontaktu s budoucí náhradní rodinou a připraví tak dítě na jeho přechod do trvalé péče.⁸⁸ Domnívám se tedy, že je nutné, aby takový žadatel byl stabilní osobností, která si je vědoma krátkodobosti péče o svěřené dítě a dokáže s touto skutečností aktivně pracovat.

Zájemci o PPDP se tedy musí zúčastnit přípravy žadatelů. Tyto přípravné kurzy dle ZSPOD zajišťují od roku 2006 krajské úřady, ty však mohou jejich realizaci pověřit i jiné

---

⁸⁵ KŘÍSTEK, Adam. *Takzvané svěřenectví versus pěstounská péče v novém soukromém právu. Právo a rodina*, 2014, roč.16, č. 11, s. 4-5.; BRUNCKO, Stanislav. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV. § 794–975*. Praha: Leges, 2016, s. 1911.

⁸⁶ CILEČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV. § 794–975*. Praha: Leges, 2016, s. 1917.

⁸⁷ § 962 zákona č. 89/2012 Sb., OZ: „(1) Kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče.“

⁸⁸ MPSV. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. mpsv.cz, 2013, s. 2 [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf>.

organizace, které mají patřičnou akreditaci (např. občanské sdružení Trialog, Středisko náhradní rodinné péče o.s.). Při sestavování přípravných kurzů je pro všechny tvůrce povinné vycházet z Metodického doporučení MPSV ČR č. 7/2009 k odbornému posouzení žadatelů o zprostředkování NRP.⁸⁹

Cílem příprav žadatelů o PPDP je zejména seznámení zájemců s potřebami dětí, které jsou v náhradní rodině specifické. Pomůže jim také utvořit si konkrétní představu o tom, jak bude fungovat jejich rodina po příchodu nevlastního dítěte. V souvislosti s tímto typem PP je navíc příprava speciálně zaměřena na poskytnutí důležitých odborných informací a rad, které se týkají především komunikace s biologickou rodinou a navrácení dítěte do rodiny.⁹⁰ PPDP tedy vyžaduje na rozdíl od jiných typů NRP podrobnější přípravu právě z důvodu přechodnosti této péče, a tak byl rozsah odborné přípravy vymezen na 72 hodin oproti 48 hodinám u přípravy osvojitelů či „klasických“ pěstounů.⁹¹

Poté co žadatelé absolvují přípravné kurzy přichází na řadu odborné posouzení, které je poměrně rozsáhlé právě z důvodu, že jeho výsledek závažným způsobem ovlivní život ohroženého dítěte. Více se odborným posouzením budu zabývat v kapitole o vzniku PPDP.

Oproti zákonu o rodině⁹² přichází OZ s novým požadavkem, a to s bydlištěm zájemce na území ČR. ZSPOD pak upřesňuje, že nestačí pouze administrativní přihlášení k trvalému pobytu, ale musí se jednat o obvyklé bydliště.⁹³ Tímto ustanovením se zákonodárce snažil o respektování dočasnosti jako účelu pěstounské péče a zároveň je díky tomuto ustanovení vyloučeno i zprostředkování PP do ciziny. Jelikož rozhodnutím o PP nedochází v postavení dítěte ke statusové změně a rodiče tak nadále zůstávají právně spojeni se svým potomkem, očekává se navazování osobního kontaktu s dítětem a pokud to bude možné po odpadnutí překážek návrat do biologické rodiny. Z tohoto důvodu je nepřijatelné, aby došlo k vytvoření značné vzdálenosti mezi rodičem a dítětem z důvodu svěřeni do PP cizího státu, které by zapříčinilo obtížné udržení kontaktu s původní rodinou. Dalším problémem by byl dohled státu nad průběhem této PP.⁹⁴ V případě PPDP se ale domnívám, že by její zprostředkování do států, se kterými ČR sousedí, a ve kterých se zároveň uplatňuje velmi podobná právní

---

⁸⁹ VÁVROVÁ, Alena, POKORNÁ, Pavla, FRANTÍKOVÁ, Jana, KORCOVÁ, Halka, ŘEHÁKOVÁ, Karin. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče - metodika*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 9.

⁹⁰ NOVOTNÁ, Věra. REIDLOVÁ, JURKOVÁ, Jana, BURDOVÁ, Eva. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: ANAG, 2016, s. 163.

⁹¹ § 11 odst. 2 písm. a) zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD

⁹² § 45a odst. 1 ZoR: „Soud může svěřit dítě do pěstounské péče fyzické osobě (dále jen „pěstoun“), jestliže zájem dítěte vyžaduje svěřeni do takové péče a osoba pěstouna poskytuje záruku řádné výchovy dítěte.“

⁹³ § 21 odst. 3 písm. b) zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD

⁹⁴ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku* [online]. justice.cz, 2012, s. 247 [cit. 20. 1. 2017]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

úprava tohoto institutu (viz. kapitola 4.4) mohlo být vhodným řešením v případě, kdy se v české evidenci pěstounů na dobu přechodnou nenajde vhodný volný pěstoun pro konkrétní dítě. Samozřejmě by bylo nutné podrobné šetření každého individuálního případu, jehož výsledkem by muselo být jednoznačné určení, že je toto svěření pro dítě vhodné. Jelikož ale souhlasím s názorem, že je v zájmu dítěte pro jeho kvalitní budoucí vývoj vyrůstat v náhradní rodině než-li v ústavní péči, dokáží si představit situaci, kdy je novorozenec⁹⁵ umístěn do PPDP k pěstounům např. na Slovensko. V tomto případě vzdálenost nemusí být větší než v rámci ČR a zároveň to pro novorozené dítě vzhledem k jeho věku nebude znamenat ani kulturní šok díky podobnosti jazyka. Dále je navíc tento typ péče limitován maximální dobou trvání jednoho roku, do této doby je nutné najít pro dítě trvalé řešení např. vhodné osvojitele v ČR. Nehrozí tedy možnost toho, že by se dítě ocitlo v zahraničí na delší dobu.

Dále je výslovně stanoveno, že žadatel o PPDP musí se svěřením dítěte do své péče souhlasit. Tento souhlas je vyžadován především z toho důvodu, že řízení o svěřením dítěte do PP patří mezi řízení ve věcech péče o nezletilé, které může soud zahájit i bez návrhu. Pokud však dojde k odmítnutí dítěte u PPDP a toto odmítnutí se ukáže jako bezdůvodné, je to jeden z možných důvodů pro výpověď dohody o výkonu PP a může to být dokonce i důvod pro vyřazení těchto pěstounů z evidence pěstounů na dobu přechodnou. Samozřejmě ale existují i důvody, které ospravedlňují nepřijetí dítěte, mezi ně patří např. zdravotní problémy, příliš krátká doba od odchodu předchozího dítěte, plná kapacita pěstouna.⁹⁶

4.3 Vznik pěstounské péče na dobu přechodnou

Než-li soud rozhodne o svěřením dítěte do PPDP předchází tomuto rozhodnutí řada nezbytných kroků, které zabezpečují OSPOD a také soudy. Zprostředkováním tak vlastně začíná samotný proces zajišťování náhradní rodinné péče o dítě, který je zárukou poskytnutí potřebné právní jistoty a ochrany oprávněných zájmů nejen pro děti, ale i žadatele.

4.3.1 Žádost o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na dobu přechodnou

Pokud se osoba rozhodne, že se chce stát pěstounem na dobu přechodnou, první co musí udělat, je podat žádost o zařazení do evidence pěstounů na dobu přechodnou. Tuto

---

⁹⁵ největší zastoupení v této péči mají právě děti ve věku 0 až 3 let

⁹⁶ CILEČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 794–975. Praha: Leges, 2016, s. 1935.

žádost zájemce podá na obecním úřadě obce s rozšířenou působností v místě svého trvalého pobytu.⁹⁷

Ohledně náležitostí žádosti o zařazení do evidence pěstounů na dobu přechodnou se přiměřeně použijí obecná ustanovení o zprostředkování osvojení a PP. Žádost o zařazení do evidence bude tedy obsahovat osobní údaje, kterými jsou jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození, místo trvalého pobytu a doklad o státním občanství, popřípadě povolení k pobytu na území ČR. Obecní úřad obce s rozšířenou působností si dále vyžádá opis z evidence Rejstříků trestů. Žadatel je pak také povinen předložit zprávu o svém zdravotním stavu, doložit údaje o svých majetkových a sociálních poměrech a v neposlední řadě přiložit svůj souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny.⁹⁸ Jelikož je ale PPDP institut speciální, jsou tam i odlišné požadavky na náležitosti žádosti, které jsou blíže konkretizovány v § 27a ZSPOD. Jedná se o písemný souhlas s tím, že krajský úřad bude kdykoli oprávněn zjišťovat další údaje, které jsou potřebné pro zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat PPDP a zároveň prověřovat, jestli nedošlo ke změně skutečností, které byly v žádosti uvedeny. Dále je povinností obecního úřadu obce s rozšířenou působností vyhotovit stanovisko k žádosti o zařazení do evidence, které by na základě informací, které má obecní úřad k dispozici mělo obsahovat jednoznačné vyjádření o tom, zda je zájemce vhodný pro výkon tohoto typu NRP.⁹⁹ Dalším požadavkem je stejnopis dohody o výkonu PP nebo správního rozhodnutí, které nahrazuje dohodu o výkonu PP. Posledním avšak velmi důležitým údajem jsou pak informace o charakteristice a počtu dětí, pro které je osoba v evidenci schopna zajistit PPDP.¹⁰⁰ V rámci těchto informací se klade důraz především na stanovení věku (zda-li se jedná o pěstouna pro ranou PP nebo naopak pro děti starší) a na úroveň připravenosti pěstouna pečovat o dítě se specifickými potřebami (např. zdravotní problémy, psychická deprivace).¹⁰¹

Jakmile se obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podaří získat všechny potřebné údaje, které jsou v žádosti za účelem vzniku PPDP vyžadovány, postoupí tuto spisovou dokumentaci žadatele neprodleně příslušnému krajskému úřadu.¹⁰²

---

⁹⁷ § 61 odst. 3 písm. b) zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD

⁹⁸ § 21 odst. 5 písm. a) až f) a i) zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD

⁹⁹ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 279.

¹⁰⁰ § 27a odst. 3 zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD

¹⁰¹ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 339.

¹⁰² § 27a odst. 1 ZSPOD

4.3.2 Odborné posouzení žadatele

Krajský úřad poté, co obdrží spisovou dokumentaci žadatele, provede odborné posouzení, a to ještě předtím, než rozhodne o zařazení či nezařazení zájemce do evidence osob vhodných pro výkon PPDP.

Rozsah odborného posouzení je zákonem stanoven tak, aby byl v souladu s kritérii, která jsou podstatná, jak pro výběr vhodného zájemce o výkon PPDP, tak i pro následné rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče pěstouna, který byl vybrán příslušným krajským úřadem.¹⁰³ Při vyhodnocování se přitom vychází z řady skutečností, které byly o žadateli zjištěny od okamžiku, co podal svou žádost o zařazení do evidence u obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Součástí odborného posouzení je zhodnocení, zda-li speciální příprava, kterou zájemci absolvovali za účelem přijetí dítěte na dobu přechodnou, dosáhla zamýšlených cílů. Je nutné, aby tito pěstouni byli schopni pečovat o děti, které vyžadují speciální péči a zároveň si osvojili schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí. Mezi tyto cíle patří např. vysvětlit význam PPDP a připravit je na spolupráci s biologickou nebo náhradní rodinou.¹⁰⁴

Pokud má žadatel vlastní děti popř. jiné děti v NRP a tyto děti jsou s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost schopné vyjádřit se k přijetí dítěte do PPDP, je tento jejich názor vyžadován a na jeho základě se pak posoudí, jak by byly schopné vyrovnat se s přijetím dalšího dítěte do rodiny.¹⁰⁵

Nutnou součástí odborného posouzení je posouzení bezúhonnosti,¹⁰⁶ a to nejen samotného zájemce, ale také jeho manžela, druha, dítěte žadatele, pokud se jedná o dítě trestně odpovědné¹⁰⁷ nebo i dalších spolužijících osob, jestliže tvoří s žadatelem společnou domácnost. Považují za důležité zdůraznit fakt, že bezúhonnost manžela nebo druha se bude posuzovat, i když samotný manžel nebo druh o zařazení do evidence nepožádal a bez ohledu na to, zda-li manžel či druh žije se žadatelem společně v jedné domácnosti.¹⁰⁸

V rámci posuzování zdravotního stavu se zjišťuje, zda tělesný či duševní stav zájemce nebrání řádnému výkonu péče o dítě. Toto posouzení musí probíhat v souladu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006, která byla vyhlášena pod číslem 10/2010

---

¹⁰³ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KRÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 328.

¹⁰⁴ § 27 odst. 1 písm. b) ZSPOD ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁵ § 27 odst. 1 písm. c) až d) ZSPOD ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁶ Podmínka bezúhonnosti pro tyto účely není splněna, pokud došlo k pravomocnému odsouzení žadatele nebo jiné posuzované osoby za jakýkoli úmyslný nebo nedbalostní trestný čin spáchaný na dítěti.

¹⁰⁷ § 25 trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁸ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KRÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 326.

Sb. m. s., ve které je zakázána diskriminace osob se zdravotním postižením v oblasti rodinného života. A tento zákaz taktéž platí i na podání žádosti o svěření dítěte do PPDP.¹⁰⁹

Další součástí odborného posouzení je psychologické vyšetření. Jeho podstatou je zhodnocení psychického stavu, výchovných předpokladů, žadatelovi motivace k podání žádosti o zařazení do evidence, stability manželského vztahu a rodinného prostředí. Samotné vyšetření se skládá z několika setkání s pověřenými zaměstnanci krajského úřadu s žadatelem a je ukončeno závěrečnou konzultací, ve které se shrne absolvovaná příprava, připravenost zájemce na přijetí dítěte do rodiny a uzavře se psychologické vyšetření, jehož výsledkem je závěrečná psychologická zpráva. Tato zpráva však neobsahuje doporučení, zda žadatele do evidence zařadit či nikoli, je to pouze jeden z podkladů pro rozhodnutí, které vydá krajský úřad.¹¹⁰

V neposlední řadě se posuzuje sociální prostředí žadatele, jeho bydlení, zaměstnání a finanční situace. Ohledně finanční situace se mimo jiné zjišťuje, zda-li má žadatel závazky z úvěrů a půjček. V dnešní době je však velmi časté, že si lidé např. pro pořízení bydlení berou hypoteční úvěry. Proto pouhé zjištění přítomnosti závazků tohoto typu není důvodem pro odmítnutí žádosti o evidenci, musí se však v rámci šetření ukázat, že žadatel své závazky řádně plní, aniž by to mělo negativní vliv na zabezpečení potřeb jeho rodiny.¹¹¹

4.3.3 Rozhodnutí o zařazení do evidence

Poté co krajský úřad v rámci správního řízení o podané žádosti provede odborné posouzení, ve kterém je povinen opatřit si takové množství podkladů, které mu umožní zjistit stav věci, o kterém nebudou důvodné pochybnosti,¹¹² ukončí toto řízení vydáním správního rozhodnutí, ve kterém se rozhodne o tom, zda se žadatel zařazuje do evidence pěstounů na dobu přechodnou vedenou krajským úřadem nebo zda se jeho žádost zamítne. Pokud je žádosti vyhověno, krajský úřad stanoví v tomto rozhodnutí žadateli povinnost hlásit všechny změny, které mohou být rozhodné z hlediska výběru žadatele pro umístění konkrétního dítěte do žadatelovi péče jako pěstouna na dobu přechodnou. Opis tohoto rozhodnutí zašle krajský úřad obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.¹¹³

---

¹⁰⁹ Čl. 23 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením: „*Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zaručí práva a povinnosti osob se zdravotním postižením pokud jde o opatrovnictví, poručnictví, svěřenectví a adopci dětí nebo obdobné instituty, jestliže existují ve vnitrostátní legislativě; ve všech případech musí být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte...*“

¹¹⁰ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 331.

¹¹¹ Tamtéž s. 331.

¹¹² Tamtéž s. 287.

¹¹³ § 27a odst. 5 zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD, ve znění pozdějších předpisů

To, že krajský úřad pravomocně rozhodne o zařazení žadatele do evidence pěstounů na dobu přechodnou, však v žádném případě neznamená, že končí proces odborného posuzování žadatele. Naopak krajský úřad může po celou dobu, co je žadatel veden v evidenci, provést znovu opětovné posouzení skutečností, které jsou rozhodné pro vhodnost žadatele.¹¹⁴

Návrh, aby bylo dítě svěřeno do PPDP, podává OSPOD. Je tedy nutné, aby obecní úřady obcí s rozšířenou působností měly přehled o osobách, které mohou PPDP vykonávat. Z toho důvodu je krajským úřadům stanovena povinnost předkládat opis seznamu osob, které mohou po přechodnou dobu vykonávat PP, obecním úřadům obcím s rozšířenou působností ve svém správním obvodu a tento seznam také pravidelně aktualizovat.¹¹⁵

4.3.4 Svěření dítěte do pěstounské péče na dobu přechodnou

Při umístění dítěte do PPDP nedochází ke zprostředkování ve smyslu § 24 ZSPOD. Ve chvíli, kdy se sociální pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností dozví o dítěti, u kterého shledá důvody k poskytnutí péče na dobu přechodnou, oznámí subjektům, které mají uzavřené dohody o výkonu PP s osobami v evidenci, tuto skutečnost. Oslovený subjekt má pak za úkol kontaktovat pěstouna, se kterým má uzavřenou dohodu a který se jeví jako vhodný k poskytnutí PPDP pro konkrétní dítě.

Poté sociální pracovník podá rovnou návrh¹¹⁶ k příslušnému soudu na svěření dítěte do PPDP. Návrh musí jednoznačně směřovat ke svěření dítěte do PPDP. O návrhu na vydání předběžného opatření o svěření dítěte do PPDP rozhoduje okresní soud místně příslušný podle sídla navrhovatele, zde tedy obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Ze samotné povahy a účelu PPDP vyplývá, že se jedná o institut dočasný, překlenovací. Z toho důvodu je v § 27a odst. 8 ZSPOD výslovně stanovena povinnost soudu nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda-li důvody pro které byla PPDP nařízena stále trvají. Za účelem přezkumu si soud vyžaduje zejména zprávy příslušného OSPOD.

4.3.5 Doba trvání pěstounské péče na dobu přechodnou

Dítě o jehož svěření do PPDP bylo rozhodnuto rozsudkem nebo předběžným opatřením, může zůstat v tomto typu péče nejdéle po dobu jednoho roku. Výjimka nastává, pokud je do PPDP téhož pěstouna, svěřen sourozenec dítěte, který byl do této péče svěřen

---

¹¹⁴ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 291 – 292.

¹¹⁵ § 27a odst. 6 zákona č. 359/1999 Sb., ZSPOD, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁶ návrh na vydání předběžného opatření nebo na meritorní svěření do PPDP

později. V tomto případě se pak maximální doba jednoho roku počítá od dne, kdy byl do PPDP svěřen poslední sourozenec.¹¹⁷

Ohledně stanovení maximální doby, po kterou může být dítě umístěno v PPDP, došlo ke změně. V původním návrhu novely ZSPOD z roku 2012 bylo počítáno s tím, že PPDP bude moci trvat až tři roky. Během legislativního procesu však došlo ke shodě, že taková doba je příliš dlouhá. A to z toho důvodu, že podstatou tohoto typu péče je krizový a dočasný charakter. Takovéto snížení maximální doby na jeden rok tak slouží i jako impuls pro všechny zainteresované subjekty, aby během této přesně stanovené doby vyvinuly dostatečné úsilí k tomu, aby našly dlouhodobé řešení úpravy poměrů dítěte.¹¹⁸ Z ročního výkazu o činnosti dětských domovů pro děti do 3 let věku a dětských center, který zpracovává Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, lze zjistit, že v roce 2016 bylo do péče přijato 1 559 dětí. Do péče vlastní rodiny nebo do jedné z forem náhradní rodinné péče bylo po 0 až 11 měsících propuštěno 1 098 dětí. Pouze u 349 dětí trvala délka pobytu déle než jeden rok.¹¹⁹ Na základě těchto údajů se domnívám, že ve většině případů se situace dítěte podaří vyřešit v řádu měsíců a nejčastěji použitým řešením je propuštění dítěte do péče vlastní rodiny, konkrétně v roce 2016 se dítě navrátilo do vlastní rodiny v 934 případech. Snížení doby oproti původnímu návrhu považuji tedy za pozitivní změnu, která odpovídá společenské situaci i potřebám praxe.

Pokud se však ukáže, že i přes správné vyhodnocení situace při umístění dítěte do PPDP, není možné najít do jednoho roku vhodné dlouhodobější řešení v podobě převzetí dítěte jeho příbuznými nebo jinou osobou, která je společensky dítěti blízká, může v těchto případech soud rozhodnout o změně péče na obecnou „dlouhodobou“ PP.¹²⁰ Další možností řešení těchto výjimečných případů, kdy se situaci dítěte nepodaří vyřešit během jednoho roku, nalézáme ve výkladu Komise pro aplikaci civilní legislativy k § 971 odst. 2 občanského zákoníku ve věci možnosti opětovného umístění dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě toho lze dovodit, že shodný postup je možné uplatnit i v případě PPDP. Není tedy možné, aby soud dobu trvání PPDP prodloužil tak, aby přesahovala dobu stanovenou v ZSPOD, může však ještě před tím, než lhůta uplyne, rozhodnout o opětovném svěřením dítěte do PPDP stejnému pěstounovi, musí to však

---

¹¹⁷ § 27a odst. 9 zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 341.

¹¹⁹ Údaje z ročního výkazu A (MZ) 1-01: dětské domovy a dětská centra (A410) – poskytovatel (obor): Dětské domovy pro děti do 3 let věku a dětská centra za rok 2016

¹²⁰ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. psp.cz, 14. 12. 2011, s. 97 [cit. 2. 2. 2018]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=564&ct1=0>>.

odpovídat důležitému zájmu dítěte a podmínky pro svěření do PPDP musí být stále naplněny. Zamezí se tak přesunu do jiného výchovného prostředí pouze z „byrokratických“ důvodů, které by představovalo vážný zásah do zájmů dítěte.¹²¹

4.4 Dohoda o výkonu pěstounské péče s osobou v evidenci

Novelou ZSPOD, zákon č. 401/2012 Sb., která je účinná od 1. ledna 2013, byl zaveden nový typ veřejnoprávní smlouvy, ve kterém jsou upraveny podrobnosti ohledně naplňování práv a povinností souvisejících s výkonem PP, a to dohoda o výkonu PP. Na otázky, které nejsou upraveny v ZSPOD, se použije správní řád, zejména pak část pátá, ve které jsou upraveny veřejnoprávní smlouvy. Pro úplnost je však nutné dodat, že se o naprostou novinku nejedná. Už v minulosti byly dohody s pěstouny uzavírány v zařízeních pro výkon PP podle nyní již zrušeného § 44 odst. 2 ZSPOD.¹²²

Účelem těchto dohod je poskytnout pomoc a podporu náhradním rodičům. Každá rodina je však specifická stejně jako dítě do ní svěřené. Je proto velmi důležité každý případ důkladně posoudit a na základě výsledků tohoto posouzení navrhnout a v dohodě poté sjednat takové služby, které budou individuálním potřebám vyhovovat.¹²³

Obdobný typ smluv, které se uzavírají s náhradními rodinami, najdeme i v sousedních státech. Na Slovensku se jedná o smlouvu pracovní a profesionální, rodiče jsou tak přímo zaměstnanci dětských domovů. V Polsku je s rodinami uzavírána smlouva o plnění funkce profesionální náhradní rodiny, kterou uzavírá starosta okresu. Tyto formy řešení jsou tedy velmi podobné české právní úpravě.¹²⁴

V ČR je dohoda uzavírána mezi subjektem veřejné správy a soukromou fyzickou osobou (pro typ PPDP osobou v evidenci) za účelem ochránit zájem dítěte. Jedná se tedy o veřejnoprávní smlouvu subordinační. Okruh účastníků dohody je taxativně vymezen v § 47b odst. 1 a 4 ZSPOD. Subjektem veřejné správy tak může být pouze obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba v evidenci trvalý pobyt, obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu nemá osoba v evidenci trvalý pobyt, krajský úřad nebo osoba pověřená výkonem sociálně-právní ochrany dětí na straně

---

¹²¹ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 342.

¹²² MACELA, Miloslav. *Dohody o výkonu pěstounské péče*. Právo a rodina, 2013, roč.15, č. 7, s. 1.

¹²³ MACELA, Miloslav. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění*. Praha: MPSV, 2013, s. 1.

¹²⁴ MACELA, Miloslav. *Dohody o výkonu pěstounské péče*. Právo a rodina, 2013, roč.15, č. 7, s. 1.

jedné a osoba v evidenci na straně druhé. Smluvní stranou dohody tedy není dítě, rodič, ani jiné osoby, kterých se dohoda dotýká pouze zprostředkovaně.¹²⁵

V § 47a ZSPOD jsou stanovena práva a povinnosti osob v evidenci, nicméně pro svou notnou obecnost jsou nevykonatelné a nevymahatelné. Na základě těchto důvodů je tedy nutné uzavřít dohodu, která bude mít za úkol zajistit konkretizaci těchto práv a povinností v podobě podrobností o jejich předmětu a rozsahu. A dále individualizovat pomoc a podporu pro každou osobu v evidenci s ohledem na konkrétní dítě, které jí je do PPDP svěřováno.¹²⁶

Důležitým okamžikem pro uzavření dohody je nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení osoby do evidence. Poté co rozhodnutí o zařazení osoby do evidence nabyde právní moci, začíná od této chvíle běžet lhůta 30 dnů, kterou zákonodárce poskytuje za účelem uzavření dohody a dává tak osobě v evidenci možnost ovlivnit podmínky, za kterých budou práva a povinnosti vykonávány. Pokud během této doby nedojde k uzavření dohody, obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba v evidenci trvalý pobyt, zahájí správní řízení. Výsledkem tohoto řízení bude správní rozhodnutí, ve kterém budou upraveny pouze povinnosti založené v § 47a odst. 2 písm. f) až h) ZSPOD nikoli práva. Je tedy očividné, že zákon se v první řadě snaží o účast osoby v evidenci na konkretizaci jejich práv a povinností před jednostranným postojem subjektu veřejné správy v podobě správního rozhodnutí.¹²⁷

Pokud by se osoba v evidenci rozhodla uzavřít dohodu s jiným subjektem nežli místně příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba v evidenci trvalý pobyt, je nezbytnou podmínkou, aby před samotným uzavřením dohody, byl její úplný obsah tomuto orgánu doručen k předchozímu souhlasu. Pokud by tato podmínka nebyla splněna, není možné dohodu uzavřít.¹²⁸

Subjekt, který s osobou v evidenci nakonec dohodu uzavře, je povinen kontrolovat dodržování jejího rozsahu. Dále prověřuje, zda-li jsou zvolené prostředky vhodné k dosažení potřebných cílů, a také jestli nenastaly důvody pro změnu dohody. Tuto kontrolu daný subjekt zajišťuje prostřednictvím svých zaměstnanců, kteří minimálně jednou za dva měsíce musí navázat osobní kontakt s osobou v evidenci a s dítětem, které jí bylo do péče svěřeno. Právě díky tomuto osobnímu styku je možné získat bezprostřední informace o tom, co pěstounská rodina potřebuje a jakými aktuálními problémy prochází. Výsledkem těchto kontrol je zpráva,

---

¹²⁵ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 582 - 583.

¹²⁶ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., RIEDLOVÁ JURKOVÁ, J. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: ANAG, 2016, s. 340.

¹²⁷ Tamtéž s. 340 – 342.

¹²⁸ MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 585.

kteřou zaměstnanec vypracuje jednou za šest měsíců a zašle obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba v evidenci trvalý pobyt.¹²⁹

V daném čase může mít osoba v evidenci uzavřenou pouze jednu dohodu s jedním subjektem veřejné správy. Pokud je tedy osobě svěřeno další dítě, dojde pouze ke změně dohody, a to takovým způsobem, aby byly zohledněny individuální potřeby nově svěřeného dítěte.¹³⁰

4.5 Dávky pěstounské péče na dobu přechodnou

Ačkoliv institut PPDP existuje v našem právním řádu již od roku 2006, byl od svého vzniku až do konce roku 2012 v ČR velmi málo využíván. A to z toho důvodu, že bylo nevhodným způsobem řešeno hmotné zabezpečení pěstounů na dobu přechodnou. Tito pěstouni označováni jako osoby v evidenci, musí být připraveni kdykoliv přijmout do své péče ohrožené dítě a za to jim náleží odměna. Podle původní úpravy, jim ale tato odměna náležela pouze, pokud o nějaké dítě v daný měsíc pečovali. V mezičase tak těmto osobám nenáležela žádná dávka a ony tak neměly zaručený pravidelný příjem, a to byla hlavní příčina, proč byl institut tohoto typu péče využíván pouze minimálně. S novelou ZSPOD, která nabyla účinnosti k 1. lednu 2013, došlo ke změně odměňování pěstounů na dobu přechodnou a spolu s ní se dostavil i žádoucí nárůst počtu žadatelů o PPDP. Touto novelou došlo také k přesunu podmínek a nároků na dávky pěstounské péče ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře do systému sociálně-právní ochrany, tedy konkrétně do ZSPOD a navíc byl ke stejnému dni okruh dávek rozšířen o příspěvek při ukončení pěstounské péče.

K 1. lednu 2018 došlo po čtyřech letech ke změnám ve výši dávek PP, v rámci práce se budu podrobněji zabývat jen těmi dávkami, které se vztahují k PPDP. Jedná se tedy o příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna a příspěvek při ukončení PP. Obecný okruh dávek PP obsahuje ještě příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla, tyto dvě dávky se však vztahují pouze na výkon klasické dlouhodobé PP.

4.5.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Každé nezletilé nezaopatřené dítě,¹³¹ které bylo svěřeno do péče osoby v evidenci, má nárok na příspěvek na úhradu svých potřeb. O tento příspěvek žádá osoba v evidenci a je jí rovněž i vyplacen. U dětí, které byly svěřeny do PPDP nárok na tento příspěvek po dosažení

¹²⁹ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., RIEDLOVÁ JURKOVÁ, J. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: ANAG, 2016, s. 344 – 345.

¹³⁰ Tamtéž s. 345.

¹³¹ § 11 zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

zletilosti zaniká. Zde se úprava podstatně liší od situace, kdy je dítě svěřeno osobě pečující, které nárok na výplatu příspěvku zůstává i po dosažení zletilosti dítěte, a to nejdéle do 26 let, pokud nezaopatřené dítě žije s pěstounem ve společné domácnosti.¹³²

Osobě v evidenci není rozhodnutím o svěřeni dítěte do péče založena vyživovací povinnost, ta nadále zůstává rodičům dítěte. Jelikož ale tento příspěvek nahrazuje výživné, hradí rodiče dítěte výživné státu. Pouze ve chvíli, kdy výživné přesáhne výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte, náleží rozdíl dítěti.¹³³

Výše tohoto příspěvku je stanovena fixními měsíčními částkami, které jsou diferenciovány do 4 kategorií podle věku dítěte. Tato částka může být navýšena pokud se jedná o dítě, které je závislé na péči jiné osoby. Od 1. ledna 2018 došlo k navýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte o 10%.¹³⁴

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte svěřeného do PPDP.

Dítě ve věku	Dítě bez závislosti na FO	Dítě ve stupni závislosti I	Dítě ve stupni závislosti II	Dítě ve stupni závislosti III	Dítě ve stupni závislosti IV
do 6 let	4 950	5 115	6 105	6 490	7 040
6 - 12 let	6 105	6 215	7 480	7 975	8 635
12 – 18 let	6 985	7 095	8 580	9 130	9 570
18 – 26 let	Nepříznává se	Nepříznává se	Nepříznává se	Nepříznává se	Nepříznává se

4.5.2 Odměna pěstouna pro osoby v evidenci

Odměna, která náleží osobě v evidenci je definována jako projev společenského uznání osobě, která pečuje o dítě jiných rodičů formou PPDP. Nárok na odměnu má osoba v evidenci jakmile je rozhodnuto o jejím zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat PPDP. Odměna je tedy těmto osobám vyplácena bez ohledu na to, zda již o dítě pečují nebo jim teprve bude svěřeno.¹³⁵ Takto byla právní úprava zvolena proto, aby zajistila stabilitu a připravenost osob v evidenci na okamžité přijetí dítěte do PPDP.

Od 1. ledna 2018 došlo ke změnám ve výši odměny pro osobu v evidenci. Stálá měsíční částka, která se vyplácí pěstounovi na dobu přechodnou zůstala nezměněná, její výše

¹³² MPSV. *Dávky pěstounské péče 2013* [online]. mpsv.cz, 2013 [cit. 19. února 2018]. Dostupné na <https://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf>.

¹³³ MACELA, Macela, HOVORKA, Daniel, KRÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 615.

¹³⁴ § 47f odst. 3 a 4 zákona č. 359/1999 Sb., ZSPOD

¹³⁵ Nadační fond J&T. *Já pěstoun – Příručka pro zájemce o pěstounství* [online]. hledamerodice.cz, s. 12 [cit. 3. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.hledamerodice.cz/download/prirucka-ja-pestoun.pdf>>.

je stanovena na 20 000 Kč. Nově se však tato částka bude vyplácet i těm pěstounům, kteří pečují o dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupních II až IV. U těchto osob v evidenci tedy došlo ke snížení odměny z původních 24 000 Kč na 20 000 Kč.¹³⁶ Osobně tuto změnu nepovažuji za pozitivní přínos, rozdíl ve výši odměn z důvodu závislosti dítěte na pomoci jiné fyzické osoby byl podle mého názoru opodstatněný, ve většině případů takové dítě vyžaduje zvláštní péči, na kterou je často potřeba absolvovat další odbornou přípravu a i samotná péče o takové dítě bývá finančně náročnější, což ostatně vyplývá i z rozdílné výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte.

Ve výjimečném případě by mohlo dojít k situaci, že by pěstounovi na dobu přechodnou bylo svěřeno další dítě, avšak do jiného typu péče. Výsledkem této situace by bylo navýšení základu měsíční odměny PPDP o 6 000 Kč za každé další svěřené dítě.¹³⁷

Pěstouni na dobu přechodnou mohou vedle odměny souběžně pobírat dávky státní sociální podpory např. mateřskou, příspěvek na dítě atd.¹³⁸ Do konce roku 2017 bylo možné pobírat i rodičovský příspěvek, to je už ale od ledna 2018 minulostí a profesionální pěstouni již na svěřené dítě tento příspěvek dostávat nebudou.¹³⁹ Pravidla pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství pro pěstouny na dobu přechodnou zůstávají stejná i v roce 2018. Tento nárok má pojištěnec, který převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu.¹⁴⁰ V našem případě se jedná o rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do PPDP.¹⁴¹ Rozhodujícím faktorem pro posuzování nároku je předchozí doba účasti na nemocenském pojištění. Tato účast však nesmí plynout z odměny pěstouna, protože během mateřské není možné současně pobírat příjem, ze kterého bylo odváděno nemocenské pojištění, které nárok na dávku zakládá s odkazem na § 16 písm. b) zákona o nemocenském pojištění. Účelem mateřské je právě tento příjem nahradit.¹⁴² Osoba v evidenci musí tedy splňovat podmínky § 32 zákona o nemocenském pojištění z titulu zaměstnání nebo osoby samostatně výdělečně činné, která si sama platila nemocenské pojištění. Tato osoba by pak současně pobírala odměnu pěstouna a peněžitou pomoc v mateřství z vyměřovacího základu

¹³⁶ § 47j odst. 1 písm. d) zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD

¹³⁷ § 47j odst. 2 zákon č. 359/1999 Sb., ZSPOD

¹³⁸ MPSV. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. mpsv.cz, 2013, s. 2 [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf>.

¹³⁹ DLOUHÁ, Petra. 2018: Vyšší odměny pro pěstouny i příspěvek na svěřené dítě [online]. penize.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<https://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/326223-2018-vyssi-odmeny-pro-pestouny-i-prispevek-na-sverene-dite>>.

¹⁴⁰ § 32 odst. 1 písm. b) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

¹⁴¹ § 38 písm. f) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

¹⁴² DLOUHÁ, Petra. 2018: Vyšší odměny pro pěstouny i příspěvek na svěřené dítě [online]. penize.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<https://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/326223-2018-vyssi-odmeny-pro-pestouny-i-prispevek-na-sverene-dite>>.

vypočteného z příjmu v zaměstnání. Dalším předpokladem, který musí být naplněn je, že dítě musí být mladší 7 let. Pokud jsou všechny podmínky splněny, náleží osobě v evidenci peněžitá pomoc v mateřství po dobu 22 týdnů, případně 31 týdnů, pokud převezme do péče dvě a více dětí současně.¹⁴³

Na rozdíl od předchozí právní úpravy je odměna osoby v evidenci považována za příjem ze závislé činnosti a je z ní tak odváděna daň z příjmu, pojistné na sociální zabezpečení a všeobecné zdravotní pojištění. Osoba se tedy stává účastníkem pojistných dávkových systémů.¹⁴⁴ Jelikož pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje i pojistné na důchodové pojištění, došlo tak i ke změně okruhu osob, které jsou důchodově pojištěny ve spojitosti s výkonem PP. Ve smyslu ZSPOD jsou tedy nově od začátku roku 2013 důchodově pojištěny i osoby v evidenci, kterým je vyplácena odměna.¹⁴⁵

Zákon neomezuje možnost dalšího přivýdělku, pokud má ale osoba v evidenci další souběžné příjmy, je povinna podat si sama daňové priznání. Úřad práce ji pro tyto účely vydá potvrzení o zdanitelných příjmech z pěstounství. Jestliže je jediným příjmem osoby v evidenci odměna pěstouna, může tato osoba podepsat na krajské pobočce Úřadu práce prohlášení poplatníka daně z příjmu a daňové priznání za příslušný rok za ni podá Úřad práce.¹⁴⁶

Odměna osoby v evidenci je opakovaným předmětem kritiky. Již Václav Klaus, když využil svého prezidentského práva a vrátil Poslanecké sněmovně novelu ZSPOD, v odůvodnění uvedl, že pěstounská péče vzhledem k odměně přestane být vnímána jako poslání a začne být využívána pouze jako zaměstnání, kde hlavní motivací již nebude zájem o dítě, ale především motivace finanční.¹⁴⁷ Mezi další kritiky patří pěstouni, kteří vykonávají klasickou dlouhodobou pěstounskou péči. Jejich záporný postoj k odměně osob v evidenci pramení hlavně ze skutečnosti, že odměna klasických pěstounů je mnohem nižší. Nicméně od 1. 1. 2018 došlo ke zvýšení odměn klasických pěstounů o 50%, a tak byl původní rozdíl v odměnách výrazně snížen. Dále považuji za důležité připomenout, že profesionální

---

¹⁴³ MPSV. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. mpsv.cz, 2013, s. 2 [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf>.

¹⁴⁴ MPSV. *Dávky pěstounské péče 2013* [online]. mpsv.cz, 2013 [cit. 19. února 2018]. Dostupné na <https://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf>.

¹⁴⁵ MPSV, *Postavení pěstounů v důchodovém pojištění* [online]. mpsv.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<https://www.mpsv.cz/cs/16260>>.

¹⁴⁶ DLOUHÁ, Petra. 2018: Vyšší odměny pro pěstouny i příspěvek na svěřené dítě [online]. m.penize.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<https://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/326223-2018-vyssi-odmeny-pro-pestouny-i-prispevek-na-sverene-dite>>.

¹⁴⁷ KLAUS, Václav. Stanovisko prezidenta ke sněmovnímu tisku 564. [online]. psp.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=564&ct1=12>>.

pěstouni, na rozdíl od těch klasických pěstounů, nemají nárok na příspěvek při převzetí dítěte ani na příspěvek na zakoupení motorového vozidla. A i když mají možnost přivydělat si další práci, je tato možnost ve většině případů neuskutečnitelná, a to z důvodu charakteru PPDP, jejíž režim je nepředvídatelný a velmi často se mění. Oproti tomu u pěstounů, kteří mají dítě v dlouhodobé péči, je režim stálý a je tak běžné, že jsou tito pěstouni zaměstnáni na zkrácený úvazek. V neposlední řadě nesouhlasím s tím, že by PPDP byla vykonávána hlavně za účelem finančního zisku, na osoby v evidenci jsou kladeny velmi vysoké nároky a k odhalení takového záměru slouží mimo jiné řada odborných posudků.

4.5.3 Příspěvek při ukončení pěstounské péče na dob přechodnou

Tato dávka v podobě příspěvku byla zavedena novelou ZSPOD č. 401/2012 Sb. s účinností od 1. ledna 2013. Nárok na výplatu tohoto příspěvku vznikne fyzické osobě, která byla ke dni dosažení zletilosti v PP a to ve chvíli, kdy ztratí nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. U PPDP je okamžik vzniku nároku na příspěvek při ukončení PP totožný s okamžikem zániku nároku na příspěvek na úhradu potřeb dítěte a nastává tedy dosažením zletilosti. Výše jednorázového příspěvku je stanovena na 25 000 Kč a o jeho vyplacení si žádá sama osoba, která byla v PPDP. Zákon blíže nespecifikuje účel, ke kterému by měla být částka využita, je proto zcela na oprávněné osobě, jak se rozhodne příspěvek využít např. financování studia, vybavení domácnosti atd.¹⁴⁸

4.6 Zánik pěstounské péče na dobu přechodnou

Svěření dítěte do PPDP nezakládá statusovou změnu, jedná se pouze o osobní péči o dítě osobou v evidenci, tato péče tedy zaniká nejpozději okamžikem, kdy dítě dosáhne plné svéprávnosti, jinak jeho zletilostí jak je uvedeno v § 970 OZ. Tento důvod zániku je totožný s ukončením klasické PP. Nicméně PPDP je využívána hlavně pro děti nižšího věku, proto tento důvod zániku bude u tohoto typu PP spíše výjimečný.

Daleko častějším důvodem pro zánik PPDP je samotné rozhodnutí soudu o zrušení PPDP. Jedná se především o situace, kdy odpadla překážka, která v minulosti bránila rodičům ve výkonu osobní péče o dítě. Proto je povinností soudu každé 3 měsíce kontrolovat, zda důvody, pro které byl tento typ péče nařízen, stále trvají a za tímto účelem vyžadovat zprávy o průběhu PPDP, a to především od obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Dále je nutné sledovat lhůty, které jsou upraveny v občanském zákoníku pro poskytnutí rodičovského souhlasu k osvojení jejich dítěte, lhůtu ve které je možné souhlas odvolat a dobu po jejímž

---

¹⁴⁸ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., RIEDLOVÁ JURKOVÁ, J. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: ANAG, 2016, s. 360.

uplynutí není souhlas rodičů k osvojení potřeba. Právě na dobu, než-li tyto lhůty uplynou, je dítě svěřováno do PPDP. Dále může o zrušení PPDP požádat sám pěstoun, dojde-li ke změně jeho poměrů např. narození biologického dítěte. Soud takovému návrhu pěstouna vždy vyhoví.¹⁴⁹

Jak již bylo několikrát uvedeno podstatou PPDP je poskytnout péči na dobu nezbytně nutnou, z toho důvodu je v zákoně stanovena maximální doba trvání na jeden rok. Uplynutí této doby může být tedy také důvodem zániku PPDP.

Na závěr ze samotné povahy věci vyplývá, že tato péče zanikne, pokud zemře svěřené dítě, protože není nadále o koho pečovat. Stejná situace nastane i v případě smrti výlučného pěstouna, kdy není člověka, který by nadále péči vykonával.

---

¹⁴⁹ ODBOR 21. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. mpsv.cz, 21. 2. 2013 [cit. 8. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/14501>>.

5 Ekonomické aspekty pěstounské rodiny

Jako téma poslední kapitoly jsem zvolila ekonomickou stránku PP v porovnání s ústavní péčí. Veřejná správa má k dispozici 2 účinné nástroje, kterými může ovlivnit chod věci a to legislativu a finanční prostředky. Typickým příkladem z oblasti NRP je právě institut PPDP, který byl do právního řádu zaveden zákonem v roce 2006, nicméně bez následného ekonomického zabezpečení nevstoupil v život, institut PPDP se tedy začal využívat až se změnou v hmotném zabezpečení pěstounů v roce 2013.

Ekonomické aspekty je možné rozčlenit do dvou skupin. První kategorií jsou okamžité náklady, které jsou vynaloženy z veřejných rozpočtů. Druhou skupinou jsou přínosy dlouhodobé, jejich obsahem jsou náklady společnosti na jedince, který není sociálně začleněn do společnosti a je tak dlouhodobě závislý na sociálním systému. Vyčíslení těchto nákladů by však bylo velmi složité, v ČR pro tuto problematiku nejsou k dispozici potřebná statistická data. V práci se proto budu zabývat pouze okamžitými náklady z veřejných rozpočtů.

Nejdříve bych uvedla údaje o tom, kolik dětí se nachází v PP, v PPDP a kolik naopak v péči ústavní. Z následujících tabulek je patrný vliv novely, která nabyla účinnosti k 1. 1. 2013. Novelou se z PPDP podařilo vytvořit plnohodnotnou alternativu k péči ústavní a zvýšil se tak počet dětí, které jsou do PPDP umísťovány. Podařila se tedy částečná deinstitucionalizace péče, což znamená odklon od ústavní péče ve prospěch NRP. Nicméně pokud porovnáme, o kolik se snížil počet dětí umístěných do ústavní péče s údajem, o kolik se zvýšil počet dětí v NRP, zjistíme, že každý rok je z rodin odebíráno čím dál více dětí. Z důvodu této tendence se tak domnívám, že by nejvíce vhodným opatřením bylo podpořit preventivní práci s rodinou dítěte, aby děti nemusely být z rodiny vůbec odebírány.

Tabulka č. 1: Počet dětí, které byly ve sledovaném roce umístěny do NRP¹⁵⁰

Typ NRP	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PP	1 501	1 581	2 022	2 218	1 941	1 892
PPDP	6	41	169	450	614	692
CELKEM	1 507	1 622	2 191	2 668	2 555	2 584

¹⁵⁰ MPSV, Roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za roky 2011 - 2016

Tabulka č. 2: Vývoj počtu dětí v ústavní péči¹⁵¹

Rok	Školská zařízení	Dětské domovy pro děti do 3 let	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	Celkem dětí v ústavní péči
2011	7 150	1 428	995	9 573
2012	6 941	1 397	1 020	9 358
2013	6 549	1 233	1 088	8 870
2014	6 495	1 204	1 259	8 958
2015	6 482	1 174	778	8 434

Nyní bych již rozebrala samotné ekonomické údaje. Z hlediska nákladů veřejných rozpočtů se změny zapříčiněné novelou ZSPOD s účinností k 1. 1. 2013 projeví zejména v oblasti PP. Z následující tabulky č. 3 je patrné, že počet dlouhodobých pěstounských rodin se během jediného roku zvýšil z 10 188 na 11 417, tedy o více než 12 %. Další významný nárůst lze pozorovat u pěstounů na dobu přechodnou. Během roku 2012 tuto péči poskytovalo pouze 33 osob v evidenci, k 31. 12. 2013 to bylo již 153 osob vykonávající PPDP. Ještě výraznější je pak nárůst během roku 2014, kdy tento typ NRP vykonávalo 421 pěstounů na dobu přechodnou, tedy téměř třikrát více osob než-li v předchozím roce. Z pohledu nákladů veřejných rozpočtů se však zvýšil nejen počet pěstounů/ osob v evidenci, kteří pobírají odměny pěstouna, ale novelou byl také zaveden příspěvek při ukončení PP a státní příspěvek na výkon PP, který je využíván pro zajištění odborných a doprovodných služeb pro pěstouny a osoby v evidenci. Podrobná struktura výdajů ze státního rozpočtu na podporu PP pro porovnání za roky 2013 a 2015 je uvedena v tabulce č. 4. Celkové náklady státu na podporu PP nejsou sníženy o příjmy státu v podobě výživného od rodičů dětí, a to z toho důvodu, že nejsou přístupná data o výši tohoto výživného a úspěšnosti či neúspěšnosti jeho vymáhání.¹⁵²

¹⁵¹ Údaje z ročního výkazu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR, MPSV

¹⁵² MACELA, Miloslav. Rozbor nákladů jednotlivých typů služeb péče o ohrožené děti. *Obec a finance*, 2014, roč. 19, č. 1, s. 46 – 47.

Tabulka č. 3: Počet osob vykonávajících NRP, kterým k 31. 12. sledovaného roku bylo svěřeno alespoň jedno dítě.¹⁵³

Právní postavení náhradního rodiče	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Pěstoun	9 302	10 188	11 417	10 244	10 467	11 075
Osoba v evidenci		33	153	421	654	799
CELKEM		10 221	11 570	10 665	11 121	11 874

Tabulka č. 4: Struktura výdajů ze státního rozpočtu na podporu pěstounské péče

Druh transferu	Výdaje za rok 2013 v Kč	Výdaje za rok 2015 v Kč
Odměna pěstouna	1 130 000 000	1 424 000 000
Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	800 000 000	989 000 000
Příspěvek při převzetí dítěte	16 500 000	20 000 000
Příspěvek na zakoupení vozidla	38 000 000	12 000 000
Příspěvek při ukončení PP	6 000 000	19 000 000
Státní příspěvek na výkon PP	270 000 000	440 496 000
CELKEM	2 260 500 000	2 904 496 000

Průměrné měsíční náklady na jedno dítě z veřejných rozpočtů v rámci jednotlivých typů náhradní rodinné péče lze určit s přesností v řádech jednotek tisíců na základě rozboru opakovaných systémových finančních převodů. Jedná se však o náklady minimální, do kterých nejsou zahrnuty např. dotace, granty nebo jednorázové dary.

Výlohy státu v roce 2013 na měsíční pobyt dítěte v pěstounské péči byly 15 220 Kč. Mezi nákladnější varianty tak patří i pobyt v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde průměrný měsíční státní příspěvek na pobyt dítěte činí 22 075 Kč. Péči o nejmenší děti obstarávají dětské domovy pro děti do 3 let věku. V těchto zařízeních pobývalo k 31. 12. 2012 celkem 1 397 dětí, ve stejném období o rok později to bylo 1 233 dětí, i zde tedy dochází k úbytku. Na jedno dítě v dětském domově pro děti do 3 let je měsíčně vynaložena částka ve výši 46 667 Kč. Školská zařízení jsou zaměřena na poskytnutí pobytu pro děti od 3 do 18 let. Konkrétně se jedná o dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy a diagnostické ústavy. U školských zařízení jsou finanční prostředky ze státního rozpočtu přidělovány podle vykazované kapacity, která je však odlišná od kapacity skutečné, která se v posledních letech snižuje tím, že je do školských zařízení umísťováno čím dál méně dětí. Změny ve financování však na tuto tendenci nereagují dostatečně a dochází tak ke zvyšování

¹⁵³ MPSV, Roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za roky 2011 - 2016

průměrných nákladů za péči. Průměrné měsíční výdaje na jedno dítě ve školském zařízení dosahují částky 37 358 Kč. Přehledné srovnání všech měsíčních nákladů podle různých typů péče o dítě jsou uvedeny v tabulce č. 5.

Tabulka č. 5: Měsíční náklady státního rozpočtu na jednotlivé druhy péče o ohrožené děti v Kč (2013)

Druh péče	Náklady
Pěstounská péče	15 220
Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	22 075
Dětské domovy pro děti do 3 let	46 667
Ústavní výchova ve školském zařízení, v tom	34 722
Dětský domov	24 480
Dětský domov se školou	36 246
Výchovný ústav	60 986
Diagnostický ústav	95 929
Terénní práce s rodinou	3 500

Na základě výše uvedených částek je patrné, že PP je v situaci, kdy je dítě nuceno opustit svou biologickou rodinu z hlediska ekonomického nejvhodnějším typem péče o dítě. Tento typ péče je navíc pro dítě výhodnější i z hlediska jeho zdravého vývoje. Její místo je tedy v systému péče o ohrožené děti nezastupitelné, avšak mělo by k ní docházet až ve chvíli, kdy se situaci nepodařilo vyřešit přímou podporou vlastní rodiny dítěte za pomoci systematické sociální práce. Protože to, že se situaci podaří vyřešit, aniž by bylo nutné odebrat dítě z jeho rodiny, se vyplatí i z dlouhodobého pohledu. Existují studie, které prokazují, že děti, které vyrůstaly v rodinném prostředí, dosahují vyšší míry úspěšnosti v samostatném životě.¹⁵⁴ A naopak děti, které prošly institucionální výchovou jsou velmi často v budoucnu závislé na dávkových systémech, což má na ekonomiku negativní dopad.¹⁵⁵

Podporu rodinám v obtížné životní situaci poskytuje více než 200 neziskových organizací prostřednictvím terénních sociálních pracovníků, kterých je však z důvodu nedostatku finančních prostředků pouze kolem pěti set pro území celé ČR. V průměru tak na jednoho pracovníka připadá 131 rodin. Je tedy nemožné, aby se všem efektivně věnoval. Za vhodné řešení této situace považují navýšení počtu terénních pracovníků. Finanční prostředky pro tento účel by bylo možné získat z finanční podpory, která je poskytována na provoz ústavní péče. Například u školských zařízení je totiž podpora poskytována na celkovou kapacitu

¹⁵⁴ Podrobněji viz. studie Radka Ptáčka - Děti na cestě: Vliv náhradních forem péče na vývoj dítěte.

¹⁵⁵ MACALA, Miroslav. Hodnoty pěstounské rodiny – ekonomické aspekty. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2017, roč. 17, č. 5, s. 67.

zařízení bez ohledu na skutečnou obsazenost, dochází tak k tomu, že jsou placena prázdná lůžka. Přesměrováním prostředků z ústavní péče směrem k terénní práci s ohroženými rodinami by bylo umožněno, že řada dětí by nemusela být z rodiny vůbec odebrána.¹⁵⁶

Další výhodou těchto terénních prací s rodinou je, že jsou podstatně levnější než ústavní a dokonce i než PP. Podle výpočtu organizace Lumos¹⁵⁷ by čtyřměsíční pobyt v kojeneckém ústavu vyšel na 186 668 Kč a umístění dítěte na čtyři měsíce do PPDP na 143 393 Kč. Oproti tomu náklady na práci s rodinou jsou mnohonásobně nižší. A to i v situaci, kdy by bylo potřeba poskytovat podporu rodině v časovém horizontu dvou let, celkové výdaje by dosáhly částky 56 992 Kč.¹⁵⁸ Přímá podpora rodin formou systematické sociální práce tedy představuje nejen ekonomicky nejvýhodnější řešení, ale je to i neefektivnější forma pomoci.

---

¹⁵⁶ LUMOS, *Péče o ohrožené děti v České Republice* [online]. czechwearelumos.org, 9. 12. 2014 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné na <<http://czech.wearelumos.org/sites/default/files/material-seminar11-11.pdf>>.

¹⁵⁷ Mezinárodní nezisková organizace jejímž cílem je pomáhat vládním a místním úřadům se zavedením národního akčního plánu pro transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.

¹⁵⁸ LUMOS, *Péče o ohrožené děti v České Republice* [online]. czechwearelumos.org, 9. 12. 2014 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné na <<http://czech.wearelumos.org/sites/default/files/material-seminar11-11.pdf>>.

6 Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala jedním z druhů péče o ohrožené děti, a to konkrétně PPDP. Cílem práce bylo seznámit čtenáře s institutem PPDP a aktuálními otázkami, které souvisí s tímto typem péče.

Na začátku práce jsem podala stručný pohled na vývoj PP v českých zemích. Domnívám se, že právě díky pochopení historických souvislostí je možné získat dostatečný přehled a pochopit tak význam PP v systému péče o opuštěné děti. Na základě historických poznatků je tedy nepochybné, že PP představuje jedno z nejvhodnějších řešení pro řadu dětí, které vyrůstají mimo biologickou rodinu. Je tak velmi důležité, aby byly pro rozvoj PP státem vytvořeny co nejpříznivější podmínky.

V další části práce jsem se zabývala legislativou, jejímž předmětem je úprava PPDP, a to jak z pohledu mezinárodního, tak vnitrostátního. V rámci této kapitoly jsem došla k závěru, že soudobá právní úprava NRP je v souladu s mezinárodními požadavky, zejména pak Evropskou úmluvou a Úmluvou o právech dítěte. Dále jsem se v práci zabývala Doporučením č. R (87) 6 Výboru ministrů Rady Evropy o pěstounských rodinách, doporučení je nástrojem pro dosažení větší míry jednotnosti mezi členskými státy v těchto právních záležitostech. K posílení zásad tohoto doporučení došlo přijetím OZ, kde je nově tato problematika na vnitrostátní úrovni upravena. V OZ je výslovně stanovena přednost výchovy v pěstounské rodině před umístěním dítěte do ústavní výchovy. A dále je zde na rozdíl od předchozí úpravy zakotveno právo rodiče na styk s dítětem. Na základě výše zmíněných okolností se domnívám, že česká právní úprava odpovídá mezinárodním závazkům, které jsou na nás kladeny těmito dokumenty, a to i v případě, že mají pouze doporučující charakter.

Pomyslným vrcholem mé práce je analýza ustanovení, které se zabývají zprostředkováním PPDP. Bylo zde rozebráno z jakých důvodů může být dítě do tohoto typu péče svěřeno. Dále jsem se zaměřila na proces, kterým musí projít každý žadatel, který má zájem stát se pěstounem na dobu přechodnou. V této části práce jsem také odpověděla na otázku, zda je vhodně zvolená doba maximálního trvání PPDP. Tato doba je stanovena na jeden rok a já ji považuji za dostatečnou, vzhledem k dostupným statistikám, ze kterých je patrné, že ve většině případů se problematická situace dítěte podaří vyřešit v řádu měsíců. Je to tak současně motivací pro zúčastněné subjekty, aby poměry dítěte v této době vyřešily a odráží to dočasnost tohoto institutu, která je jedním z jeho hlavních znaků. Zároveň tedy nesouhlasím s tvrzením, že díky omezené době dochází po uplynutí jednoho roku k přesunu dítěte do ústavní péče. K takovému řešení situace dochází v naprostém minimu případů,

naopak v praxi se tato situace řeší nejčastěji tak, že soud znovu rozhodne o svěřeni dítěte do PPDP stejné osobě v evidenci, samozřejmě za splnění předpokladu, že je to v důležitém zájmu dítěte. Následně jsem rozebrala dohodu o výkonu PP s osobou v evidenci. Tato veřejnoprávní smlouva je s osobami v evidenci uzavírána od 1. ledna 2013, kdy nabyla účinnosti novela ZSPOD. Každá taková dohoda se sjednává individuálně, což považuji za vhodné vzhledem k různým specifikům náhradních rodin. Všechny osoby v evidenci mají tak možnost mít vliv na podmínky, za kterých budou práva a povinnosti vykonávány. Naproti tomu povinností subjektu, který s osobou v evidenci dohodu uzavřel, je kontrolovat, zda je dodržován její rozsah. Tuto kontrolu subjekty obstarávají prostřednictvím svých zaměstnanců, kteří minimálně jednou za dva měsíce musí navázat osobní kontakt nejen s osobou v evidenci, ale i se svěřeným dítětem. Domnívám se, že právě osobní kontakt jak s osobou v evidenci, tak se svěřeným dítětem, je vhodným prostředkem pro získání informací o tom, jak to skutečně v pěstounské rodině funguje a případně je jeho prostřednictvím možné včas odhalit problémy, kterými rodina prochází.

V poslední části této kapitoly jsem se zabývala dávkami PP. Bylo to právě hmotné zabezpečení pěstounů, které způsobilo, že institut PPDP byl po sedm let od svého vzniku využíván naprosto minimálně. Podle mého názoru byla změna v odměňování osob v evidenci správným krokem, jelikož zajistila těmto osobám dosud nezaručený pravidelný příjem. Potvrzením toho, že se jednalo o účinnou změnu je jednoznačně zvýšený zájem o tento typ péče. Změna v podobě financování pěstounů i v době, kdy nemají v péči žádné dítě se samozřejmě stala předmětem ostré kritiky, kdy odpůrci namítali, že hlavním důvodem, proč se lidé rozhodnou vykonávat PPDP, bude právě vidina lehce vydělaných peněz. S touto kritikou však nesouhlasím, je totiž nutné si uvědomit, že tyto osoby jsou připraveny kdykoli převzít do své péče ohrožené dítě a tuto okamžitou připravenost lze právě zajistit pouze tím, že i v době, kdy pěstouni žádné dítě mít nebudou, jim bude zajištěn stálý plat. Navíc ze statistických údajů vyplývá, že v průměru měli pěstouni v péči dítě 83% času, kdy vykonávali PPDP a téměř polovina osob měla dokonce dítě v péči 90% z doby výkonu této činnosti.¹⁵⁹ Není tedy pravdou, že pěstouni na dobu přechodnou jsou často pouze v evidenci, aniž by měli v péči dítě. A za pojistku pro to, aby se osobou v evidenci nestal člověk pouze z důvodu své nezaměstnanosti, jednoznačně považuji výše popsaný proces, během kterého dochází k výběru potencionálních pěstounů. Osoby tedy musí nejen na počátku splnit náročné

---

¹⁵⁹LUMOS, *Pěstounská péče na přechodnou dobu, výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu* [online]. czechwearelumos.org, červen 2015 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné na <[http://czech.wearelumos.org/sites/default/files/Průzkum mezi pěstouny na přechodnou dobu, 2015_0.pdf](http://czech.wearelumos.org/sites/default/files/Průzkum%20mezi%20pěstouny%20na%20přechodnou%20dobu,%202015_0.pdf)>.

požadavky, ale jsou i následně v průběhu výkonu péče kontrolovány. Na základě výše analyzovaného právního rámce jsem dospěla k závěru, že současná právní úprava je dostačující, zároveň je však třeba dbát na to, aby byla důsledně aplikována.

V závěrečné kapitole jsem se věnovala vývoji statistických údajů ohledně umístění dětí do NRP. Na základě informací z dostupných statistik je vidět, že během posledních let došlo ke snížení počtu dětí, které jsou umístěny do ústavní péče, a zároveň se zvýšil počet dětí, které jsou svěřeny do PP, k čemuž výrazně pomohl právě rozvoj institutu PPDP. Z PPDP se tak vytvořila plnohodnotná alternativa k péči ústavní a došlo tak k částečné deinstitucionalizaci, ke které nás již v minulosti vyzval Výbor pro ochranu práv dítěte. Je však nutné podotknout, že ze statistik je dále patrný zvyšující se počet dětí, které jsou z rodiny odebrány, bylo by tedy do budoucna vhodné se více soustředit na preventivní práce s rodinou, aby k těmto odchodům nemuselo vůbec docházet. Dále jsem se zaměřila na ekonomické aspekty jednotlivých druhů péče o ohrožené děti. Ze statistických údajů jasně vyplývá, že PPDP je nákladově efektivní prostředek, který dětem velmi dobře slouží a naproti tomu ústavní péče, která je navíc nejvíce kritizována, je zároveň péčí finančně pro státní rozpočet nejnákladnější. Jsem tak zastáncem toho, že právě část z těchto prostředků by měla být vynaložena na rozvoj terénních prací s rodinou, protože ty jsou v dnešní době výrazně finančně podhodnocené, ačkoliv je pro dítě ve většině případů nejvhodnější, aby se udělalo vše proto, aby dítě mohlo i přes dočasné problémy zůstat ve své vlastní rodině.

Závěrem bych ještě shrnula, že i když právní úprava PPDP prošla v posledních letech významnou novelizací, díky které byl konečně naplněn smysl tohoto institutu a nastal pokrok v oblasti péče o ohrožené děti, je ČR teprve na začátku cesty za ochranou práv dítěte a bude potřeba přijmout ještě další reformní kroky. Jedním z nich by mohlo být právě zaměření se na důvody, proč vůbec dochází k rozpadu rodin a na možnosti poskytnutí podpory těmto rodinám, aby se ony samy dokázaly osobně postarat o své dítě.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vydání. Praha: Portal, 1999, 183 s.
- SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, 77 s.
- ČAPEK, Jan. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva: přehled judikatury a nejzávažnějších případů. Vzory podání*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 642 s.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, 743 s.
- DAVID, Roman. *Práva dítěte: úmluva o právech dítěte a její charakteristika ; Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty ; Rodina a základy rodinného práva*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, 175 s.
- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí včetně 55 vzorů podání a rozhodnutí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005, 400 s.
- VÁVROVÁ, Alena, POKORNÁ, Pavla, FRANTÍKOVÁ, Jana, KORCOVÁ, Halka, ŘEHÁKOVÁ, Karin. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče - metodika*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, 69 s.

Komentáře

- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2014, 5 424 s.
- KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1696 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975) : komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, xxxi, 1349 s.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2014, 752 s.

- CILEČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 794–975. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
- MACELA, Miloslav, HOVORKA, Daniel, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana, *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 912 s.
- NOVOTNÁ, Věra. REIDLOVÁ, JURKOVÁ, Jana, BURDOVÁ, Eva. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: ANAG, 2016, 808 s.

Odborné časopisy

- HOVORKA, Daniel. Pěstounská péče v proměnách času. *Veřejná správa*, 2006, roč. 17, č. 51-52, s. 1 – 9.
- NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 6 – 10.
- BÁRTÍKOVÁ, Gabriela. Historie SOS dětských vesniček. *Rodinné listy*, 2012, roč. 1, č. 6, s. 36 – 37.
- ŘEHULOVÁ, Lenka. Pěstounská péče na přechodnou dobu jako institut zachování či obnovení práva na rodinný život. *Právní rozhledy*. 2009, č. 15, s. 536 – 541.
- KNAPP, Viktor. *Systém československého socialistického práva v historii čtyřiceti let*. Právnick. 1985, č. 5, s. 445 an.
- MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013 4. Část: Přehled změn v oblasti náhradní rodinné péče. *Právo a rodina*, 2013, roč.15, č. 4, s. 8 – 12.
- KŘÍSTEK, Adam. Takzvané svěřenectví versus pěstounská péče v novém soukromém právu. *Právo a rodina*, 2014, roč.16, č. 11, s. 1 – 7.
- MACELA, Miloslav. *Dohody o výkonu pěstounské péče*. Právo a rodina, 2013, roč.15, č. 7, s. 1 – 4.
- MACELA, Miloslav. Rozbor nákladů jednotlivých typů služeb péče o ohrožené děti. *Obec a finance*, 2014, roč. 19, č. 1, s. 46 – 48.
- MACALA, Miroslav. Hodnoty pěstounské rodiny – ekonomické aspekty. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2017, roč. 17, č. 5, s. 63 – 68.

Judikatura

- Rozsudek ESLP ze dne 13. 6. 1979, ve věci Marckx proti Belgii, stížnost č. 6833/74
- Rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 1988, ve věci Olsson proti Švédsku, stížnost č. 10465/83
- Rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2002, ve věci Kutzner proti Německu, stížnost č. 46544/99
- Rozsudek ESLP ze dne 9. 2. 1993, ve věci Boyle proti Spojenému království, stížnost č. 16580/90
- Rozsudek ESLP ze dne 26. 10. 2006, ve věci Wallová a Walla proti ČR, stížnost č. 23848/04
- Rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2007, ve věci Havelka a ostatní proti ČR, stížnost č. 23499/06
- Rozsudek ESLP ze dne 25. 1. 2000, ve věci Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku, stížnost č. 31679/96

Právní předpisy

- Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Úmluva o právech dítěte
- Doporučení č. R (87) 6 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy o pěstounských rodinách, přijato dne 20. března 1987
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Závěrečná doporučení Výboru pro práva dítěte z března 2003 (CRC/C/C/15/Add.201)
- Závěrečná doporučení Výboru pro práva dítěte z června 2011 (CRC/C/CZE/CO/3-4)
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

- Výbor pro práva dítěte. *Přezkoumání zpráv předložených Státy v souladu s čl. 44 Úmluvy. Závěrečná doporučení: Česká republika* [online]. vlada.cz, 30. května - 17. června 2011 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/material.doc>>.
- *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku* [online]. justice.cz, 2012, s. 10 [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
- *Kontinuita rodinného práva se současným stavem.* [online]. justice.cz, 2012 [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny>>.
- POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. *Sněmovní tisk 564 – Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. psp.cz, [cit. 4. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=564>>.
- MPSV. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. mpsv.cz, 2013, s. 2 [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf>.
- *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. psp.cz, 14. 12. 2011, s. 97 [cit. 2. 2. 2018]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=564&ct1=0>>.
- MPSV. *Dávky pěstounské péče 2013* [online]. mpsv.cz, 2013 [cit. 19. února 2018]. Dostupné na <https://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf>.
- Nadační fond J&T. *Já pěstoun – Příručka pro zájemce o pěstounství* [online]. hledamerodice.cz, s. 12 [cit. 3. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.hledamerodice.cz/download/prirucka-ja-pestoun.pdf>>.
- DLOUHÁ, Petra. 2018: *Vyšší odměny pro pěstouny i příspěvek na svěřené dítě* [online]. penize.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<https://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/326223-2018-vyssi-odmeny-pro-pestouny-i-prispevek-na-sverene-dite>>.

- MPSV, *Postavení pěstounů v důchodovém pojištění* [online]. mpsv.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<https://www.mpsv.cz/cs/16260>>.
- KLAUS, Václav. Stanovisko prezidenta ke sněmovnímu tisku 564. [online]. psp.cz [cit. 6. 2. 2018] Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=564&ct1=12>>.
- ODBOR 21. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. mpsv.cz, 21. 2. 2013 [cit. 8. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/14501>>.
- LUMOS, *Péče o ohrožené děti v České Republice* [online]. czechwearelumos.org, 9. 12. 2014 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné na <<http://czech.wearelumos.org/sites/default/files/material-seminar11-11.pdf>>.
- LUMOS, *Pěstounská péče na přechodnou dobu, výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu* [online]. czechwearelumos.org, červen 2015 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné na <<http://czech.wearelumos.org/publication/průzkum-mezi-pěstouny-na-přechodnou-dobu-2015>>.

Ostatní zdroje

- Údaje z ročního výkazu A (MZ) 1-01: dětské domovy a dětská centra (A410) – poskytovatel (obor): Dětské domovy pro děti do 3 let věku a dětská centra za rok 2016
- MACELA, Miloslav. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění*. Praha: MPSV, 2013, 16 s.
- MPSV, Roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za roky 2011 – 2016
- Údaje z ročního výkazu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České Republiky
- Údaje z ročního výkazu Ústavu zdravotnických informací a statistiky České Republiky

Shrnutí

Předmětem diplomové práce je institut pěstounské péče na dobu přechodnou, práce tedy pojednává o nejnovějším typu náhradní rodinné péče v České republice, který je určen především pro děti raného věku. V úvodu práce jsou stanoveny výzkumné otázky. Následně je přiblížena historie tohoto institutu. Práce je zaměřena na mezinárodní a vnitrostátní právní úpravu pěstounské péče na dobu přechodnou, kde je rozebíráno, zda naše právní úprava odpovídá mezinárodním požadavkům. Hlavní kapitola se pak zabývá analýzou ustanovení, které upravují celý průběh pěstounské péče na dobu přechodnou. Předposlední kapitola je zaměřena na statistické údaje a ekonomické aspekty jednotlivých druhů náhradní rodinné péče. Diplomová práce je zakončena závěrem, který problematiku shrnuje.

Abstract

The subject of this diploma thesis is “Foster care for a temporary period.” The thesis deals with the latest type of substitute family care in the Czech Republic, which is intended especially for children of younger age. In the beginning of the thesis, there are set out the main research questions. The history of this institute is then brought closer. The thesis focuses on international and national legal framework of foster care for a temporary period, where it is analyzed whether our legislation complies with international requirements. The main chapter deals with the analysis of the provisions governing the entire course of foster care for a temporary period. The penultimate chapter is focused on statistical data and economic aspects of individual types of substitute family care. The diploma thesis ends with a conclusion summarizing the issue.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, pěstounská péče, pěstounská péče na dobu přechodnou, sociálně-právní ochrana dětí, pěstoun, osoba v evidenci, rodinné právo

Key words

Substitutional care, foster care, foster care for a temporary period, foster parent, a person in the register, family law